

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

12x GABRIELE D'ANNUNZIO

EPISCOPO & C-ie

Tălmăcire în original

DE

N. P O R A

554.312

BUCUREȘTI

tura Librăriei „Universala”, Alcalay & Co.
27, Calea Victoriei, 27

D

EPISCOPO & C-IE

Voiți, deci, să știți... Ce voiți să știți, domnule? Ce trebuie să vă spun?... Ce?... Tot!!!... Ei bine, o să vă povestesc tot, de la început.

Tot, de la început! Cum să fac? Nu mai știu nimic; vă încredințez că nu-mi mai aduc aminte de nimic. Cum să fac, domnule? Cum să fac?

A! Doamne! Iacă... Stați puțin, mă rog. Nițică răbdare. Aveți puținică răbdare, fiindcă nu știu să vorbesc. Cu toate astea, tot o să-mi aduc aminte, și aș putea să vă spun ce anume. Pe vremea când trăiam printre oameni, eram taciturn; eram taciturn chiar și după ce beam, totdeauna.

Nu, nu, nu totdeauna. Cu **el** vorbeam, însă numai cu **el**. În câte-o seară de vară, în mahala, sau chiar în piață, prin

grădinile publice... El își petrecea brațul sub brațul meu, bietul său braț slab, atât de delicat, că deabia de-l simțeam. Și ne primblam împreună, conversând.

Unsprezece ani, — gândiți-vă, domnule! — nu erà de cât de unsprezece ani; și judecà întocmai ca un om, erà trist ca un om.

S'ar fi putut spune că și cunoșteà vieața, toată vieața, și că îndurà toate suferințele. Gura lui știa cuvintele amare, cele ce pricinuesc atâta rău și nu se mai uită!

Să fie oare și oameni care uită totdeauna câte ceva? Se găsesc oare?

Cum vă spuneam: nu mai știu nimic, nu-mi mai aduc aminte de nimic... O! asta nu-i adevărat.

Mi-aduc aminte de tot, de tot, de tot! Înțelegeți? Mi-aduc aminte vorbele, gesturile, pricinile, lacrimile, suspinele și țipele sale, cele mai mici amănunte ale viețuirii sale: tot, din ceasul în care s'a născut, până la acela în care a murit.

A murit. Iată că au și trecut zece zile de când a murit. Și eu, eu mai trăesc. Inșă trebuie să mor; și cu cât voi muri mai curând, cu atât va fi mai bine. Copilul meu vrea să mă duc, ca să fim

împreună. În fiteșcare noapte vine, se așează, se uită la mine. Este desculț, bietul Ciro, și trebuie să-mi lungesc urechia, ca să-i deslușesc pașii. De îndată ce se înoptează, stau neconținut, neconținut, în așteptare; și când pune piciorul pe prag, par'că l'ar pune pe inima mea, însă într'un fel atât de dulce, atât de dulce, fără să-mi facă nici un rău, ușor ca un fulg... Bietul suflet!

Acuma, în toate nopțile, e desculț. Inșă, credeți-mă: niciodată, cât a trăit, niciodată n'a umblat desculț; nu, niciodată, o jur!

O să vă spun un lucru. Luați aminte bine. Dacă n'ar muri vreo ființă scumpă, fiți cu grije, să nu-i lipsească nimic, în coșciug. Gătiți-o, dacă puteți, cu înșăși mânilor d-voastră; gătiți-o deplin, cu minuțiositate, ca și cum ar trebui să trăiască iarăș, să se scoale, să plece. Nimic nu trebuie să-i lipsească celui ce pleacă de pe lume. Nimic, țineți minte!

Ei bine, uitați-vă la pantofiorii ăștia. Aveți copii?... Nu. Atunci, nu puteți să știți, nu puteți să pricepeți ce înseamnă pentru mine această afurisită de pereche de pantofiori, ce au cuprins în ei picioarele sale și au păstrat forma picioarelor

sale. N'aş putea să v'o lămuresc niciodată, şi nici un părinte nu va şti aşa ceva, nici unul.

În clipa în care intrară în odaie şi voiră să mă ia, toate hainele sale nu erau acolo, pe scaun, lângă pat? De ce deci, nu m'am îngrijit de cât de pantofiori? De ce i-am cătat sub pat, neliniştit, cu senzaţia că mi s'ar topi inima, dacă nu i-aş găsi? De ce-i ascunsei, ca şi cum ar fi rămas în ei ceva din viaţa sa? O! dumneavoastră nu puteţi înţelege.

În câte-o dimineaţă, iarna, când e vremea şcoalei... Bietul copil suferea de degenerări. Iarna, picioarele lui nu-i erau de cât o rană sângerândă. Eu îi scoteam pantofii, pe care i-i încălţam tot eu. Ştiam atât de bine! Apoi, spre a-i descălţa, mă aplecam şi simţeam sprijinindu-se de umerii mei, mânilor lui tremurătoare de frig; şi întârziam... Însă dumneata nu poţi să mă înţelegi.

Când a murit, nu mai avea de cât o pereche, aceea pe care o vedeţi. Şi i-am luat-o. Şi de bună seamă că l'au îngropat cum eră, ca pe un biet sărac. Oare îl mai iubea cineva, afară de tatăl său?

Acum, în fiecare seară, iau aceşti doi

pantofi ,ii pun unul lângă altul, în prag. Dacă i-ar vedea, trecând? Poate că-i și vede, însă nu-i atinge. Știe, poate, că așa înebuni dacă, într'o dimineață, nu i-aș găsi la locul lor, unul lângă altul...

Credeți că sunt nebun? Nu? Mi se pare că citesc asta în ochii d-voastră... Inșă nu, domnule, nu sânt încă nebun. Ceea ce vă istorisesc este adevărul. **Tot este adevărat.** Morții se întorc.

De asemenea se întoarce și celălalt, câte odată. Ce grozăvie! O! o! ce grozăvie!

Vedeți: nopți întregi am tremurat ca și acum, am clănțănit din dinți, fără să pot să mă apăr, am crezut că groaza o să-mi desfacă oasele din încheeturi, mi-am simțit pe frunte, până dimineața, părul ca acele, aspru. Nu mi-e părul alb de tot? E alb, nu-i așa domnule?

Mulțumesc, domnule. Vedeți, nu mai tremur. Sânt bolnav, tare bolnav. Câte zile îmi mai dați de trăit, luându-vă după înfățișarea mea? Știți: trebuie să mor, și cât mai curând va fi mai bine.

Apoi da, da; sânt liniștită, deplin liniștită. O să vă istorisesc tot, de la început, după dorința d-voastră; tot, la rând. Judecata nu m'a părăsit încă, credeți-mă.

Deci, iacă afacerea. Era într'o casă din mahalalele noi, într'un fel de pensiune burgheză, sânt acum doisprezece sau treisprezece ani.

Noi eram vre-o douăzeci de slujbași, tineri și bătrâni. Ne duceam să mâncăm seara, împreună, la acelaș ceas, la aceeaș masă. Ne cunoșteam cu toții, mai mult sau mai puțin, cu toate că nu eram cu toții din aceeaș cancelarie. Acolo, am cunoscut pe Wanzer, Iuliu Wanzer, sânt acum doisprezece sau treisprezece ani.

D-voastră... d-voastră ați văzut... cadavrul. Nu vi s'a părut că erà ceva neobișnuit în această față, în acești ochi?... Ah! uit, ochii erau închiși... Inșă nu amândoi, nu amândoi. Asta o știu bine. Ar trebui să mor, ca să-mi iasă din degete impresia pleoapei, ce se împotrivea... O simt, o simt coalea, mereu, ca și cum în acest loc s'ar fi lipit nițică piele din ea... Uitați-vă la mâna mea. Nu-i, oare, o mână ce a încetat să moară? Priviți-o.

Da, e adevărat. Nu trebuie să mă mai gândesc la așa ceva. Vă cer iertare. Unde ajunseseam? Inceputul mergea așa de bine! Și-apoi, de-odată m'am pierdut. Fără îndoială, fiindcă sânt pe nemâncate, nimic

altceva; nu, nimic altceva. De două zile n'am mâncat.

Mi-aduc aminte că, altă dată, când eram cu stomacul gol, îmi venea un fel de aiureală ușoară, atât de ciudată! Mi se părea că leșin; vedeam lucruri...

Ah! așa e. Aveți dreptate. Spuneam deci: acolo am făcut cunoștință cu Wanzer.

El era mai mare peste toți, acolo, apăsând pe toată lumea, neiertând contradicția. Totdeauna, cu voce tare, și, uneori și cu mâna gata. O seară nu trecea, fără să fi avut vre-o ceartă. Il urau și se temeau de el, ca de un tiran. Toată lumea vorbea rău de el, murmură, complotă; însă cum se ivea el, până și cei mai dârji, tăceau. Cei sfioși îi zâmbeau, îl linguseau. Ce aveà, deci, omul ăsta?

Nu știu nici eu. La masă eram aproape în fața lui. Fără de voie ochii mei îl priveau, necurmat. Incercam o simțire bizară, ce nu sânt în stare s'o lămuresc: un amestec de desgust și de simpatie, ceva fără nume.

Asta se aseamăna cu un magnetism răufăcător, foarte răufăcător, ce-l răspândeà acest om zdravăn, sângeros și brutal asupra mea, care eram atât de slab atunci,

și bolnăvicios, și fără voință, și ca să spun tot, puțin cam mișel.

Intr'o seară, pe la sfârșitul mesei, se încinse o discuție între Wanzer și un anume Ingletti, al cărui loc era alături de al meu. După obiceiul său, Wanzer ridică glasul și se îndârjea. Ingletti căruia vinul îi dădea, fără îndoială, îndrăzneală, îi ținea piept. Eu rămâneam aproape nemșcat, cu ochii în farfurie, neîndrăsnind să-i ridic, și simțeam în stomac o groasă strânsoare. Deodată Wanzer apucă un pahar și-l aruncă în spre protivnicul său. Lovitura nu nimeri și paharul se sparse în capul meu, acolo unde vedeți o cicatrice.

Indată ce simții căldura sângelui pe fața mea, îmi perdui cunoștința. Când mi-am venit în fire eram cu capul bandajat. Wanzer era lângă mine, cu o mutră îndurerată; îmi spuse câteva vorbe, cerându-și iertare. Mă întovărăși acasă împreună cu medicul; fu de față la cea de-a două pansare, și voi să stea în odaia mea, până la o oră târzie. Se întoarse, apoi, a doua zi, dimineață; și veni de mai multe ori. Și acesta fu începutul robiei mele.

Imi era peste putință să am față de

el altă purtare, decât a câinelui, căruia îi este frică. Când venea la mine își luă aere de stăpân. Deschidea săltarele mele, se pieptăna cu pieptenul meu, se spăla pe mâni în ligheanul meu, fumă din luleaua mea, îmi răsfira prin hârtii, îmi citea scrisorile, luă lucrurile ce-i plăceau.

În fiteșcare zi despotismul lui îmi ajungea tot mai nesuferit și în fiteșcare zi sufletul mi se înjosea, se supunea tot mai mult.

Nu-mi mai rămase nici pic de voință; mă supusei numai decât, fără nici o împotrivire. El îmi luă ori și ce simțimânt de demnitate omenească, așa, dintr'odată, cu aceeaș ușurință cu care mi-ar fi smuls un fir de păr.

Și, cu toate astea, nu mă prostisem. Nu. Îmi dădeam socoteală de tot ce făceam, îmi dam seama de tot: de slăbiciunea mea, de înjosirea mea, și, mai ales, de **neputința absolută** în care mă aflam de a scăpa de înrâurirea omului ăsta.

N'aș putea, de pildă, să vă lămuresc simțimântul adânc și nehotărît, ce deșteptă în mine cicatricea de pe fruntea mea. Și nu aș putea să vă lămuresc nici tulburarea grozavă ce mă stăpâni, într'o zi

când gâdele meu îmi apucă în mâni capul, ca să se uite la cicatricea asta, încă proaspătă și umflată. El o pipăi cu degetul de câteva ori și spuse:

— Este deplin închisă. Peste o lună de zile nici nu se va cunoaște. Poți să-i mulțumești lui Dumnezeu!

Mi se părù, dimpotrivă, că din clipa aceea, purtam în frunte nu o cicatrice, ci o pecete a sclaviei, un semn rușinos, ce săreà în ochi, și pe care-l voi purta toată viața.

Il urmai peste tot, unde voia. Il așteptai ceasuri întregi în uliță, înaintea unei uși; veghiai noaptea, ca să-i copiez hârtiile de pe birou, mă dusei ca să-i port scrisorile de la un capăt al Romei la celălalt; de o sută de ori urcai scările „muntelui de pietate” și dădui fuga, din cămătar în cămătar, cu răsuflarea tăiată, ca să gădesc banii, de pe urma cărora își aștepta scăparea; de o sută de ori, într'un tripou, încremenii la spatele scaunului său, până 'n zori, pierind de osteneală și de scârbă, ținut treaz de exploziile blestemelor lui și de fumul acru, ce mă înțepă pe beregata; iar tusea mea îl plictiseà și mă învinuià pentru nenorocul lui; și, apoi, când plecam, dacă pierduse, mă

târă după el, ca pe o treanță, prin ulițele pustii, prin ceață, înjurând și gesticulând până în clipa în care, la un colț, răsărea o umbră, ce ne întindea micul păhăruț de rachiu.

A! domnule, cine-mi desvălui taina asta mai nainte de a muri? Sânt, deci, pe lume, oameni cari, întâlnindu-se cu alți oameni, pot face cu ei ce vor, pot să facă din ei până și robi? Este, deci, cu puțință, să-i răpești unuia voința, cum i-ai smulge din mâni o păpușe? Asta-i oare cu puțință, domnule? Dar de ce?

Înainte gâdelui meu, n'am putut niciodată să vreau. Și, cu toate astea, îmi aveam și eu inteligența mea; îmi aveam și eu creierul plin de gânduri; cetisem multe cărți, știam destule lucruri și înțelegeam altele o mulțime. Un gând, un gând mai ales îl pricepeam bine de tot — acela că eram pierdut, fără leac. În fundul sufletului aveam, neîncetat, o teamă, o spaimă; iar din seara rănirii mele, îmi rămăsese frica sângelui, vedenia sângelui. Faptele diverse din gazete mă turburau și-mi furau somnul. În câte-o noapte, când, întorcându-mă cu Wanzer, treceam printr'un coridor întunecos, sau printr'o scară neluminată, dacă chibriturile nu se aprin-

deau bine, simțeam petrecându-mă un fior prin șira spinării și părul începea să fie sensibil. Ideia mea fixă era că omul acesta o să mă omoare într'o noapte sau într'alta.

Aceasta nu se întâmplă. Ceea ce se întâmplă, este tocmai dimpotrivă, **ceea ce nu putea să se întâmple**. Mă gândeam: o să fiu omorât de mâinile alea, înfiorător, într'o noapte, iacă soarta mea, cu siguranță. Și dimpotrivă...

Însă, ascultați. Dacă, în seara aceea, Wanzer nu venise în odaia lui Ciro să cânte, dacă n'aș fi zărit cuțitul pe masă, dacă nu intrase **vre-unul** în mine, deodată, spre a-mi da teribila lovitură, dacă...

A! e adevărat. Aveți dreptate. Nu sântem de cât la început și vă vorbesc de sfârșit. N'ați putea să înțelegeți dacă nu vă povesteam mai întâi toată istoria. Și cu toate astea eu și sânt ostenit; mă încurc. Nu mai am nimic să vă spun, domnule.

Mi-e capul ușor, ușor, ca o bășică cu aer. Nu mai am nimic de spus. Amin! amin!

Aide a trecut. Mulțumesc. Sânteti foarte bun; vă este milă de mine. Nimănui pe

pământ nu i-a fost milă de mine, nici-odată.

Mă simt mai bine; pot să urmez. O să vorbesc de ea, de Gineora.

După accidentul paharului, câțiva dintre camarazii noștri părăsiră pensiunea, alții declarară că ar rămâne, dacă va fi gonit Giulio Wanzer. Aceasta făcu ca Wanzer să primească de la stăpână un soi de concediu. După ce tună și fulgeră; după obiceiul lui, împotriva tuturor, plecă. Și când fusei în stare să ies, el voi să mă ducă cu el, ceru să-l urmez.

Rătăcirăm multă vreme, din birt în birt, fără ca să ne hotărîm. Și pentru mine nu eră ceva mai trist ca ceasul mesei, care pentru oameni obosiți este un ceas de ușurare și uneori de uitare. Deabia de mâncam, în silă; eram din ce în ce mai desgustat de sgomotul făcut de fălcile comesenilor mei: fălci formidabile de buldogi, ce-ar fi mestecat și oțel. Și încet, încet, prindea să se întetească în mine setea, setea asta, care odată aprinsă, durează până la moarte.

Însă într'o seară Wanzer mă lăsă liber. Și după o zi, mă vesti că dăduse peste un loc foarte plăcut, unde voia să mă ducă numaidecât.

— Am găsit. O să vezi. O să-ți placă. Intr'adevăr, noua pensiune erà poate mai bună ca cea veche. Condițiile îmi venea la socoteală. Erau acolo câțiva din camarazii mei de cancelarie; câțiva alții din obișnuință nu-mi erau necunoscuți. Deci rămăsei. De altfel, d-voastră știți bine, mi-ar fi fost cu neputință să nu rămân.

Intâia seară, când se adusesse supa pe masă, doi sau trei pensionari, cerură, în aceeaș vreme, cu o ciudată vioiciune:

— Și Gineora? Unde-i Gineora?

Li se spuse că Gineora erà bolnavă. Atunci cerură toți deslușiri asupra boalei, toți arătară multă neliniște. Inșă nu era vorba decât de o ușoară indispoziție. In conversație, numele absentei erà pe toate buzele, rostit în mijlocul frazelor nelămurite, ce trădau dorința sensuală de care erau stăpâniți, toți oamenii aceia tineri și bătrâni. Eu mă încercam să prind cuvintele din sbor, de la un capăt la altul al mesei. In fața mea, un tânăr libertin vorbi despre gura Gineorei, cu deamănuntul, cu căldură; și, vorbind, se uită la mine, fiindcă îl ascultam cu o luare aminte neobișnuită. Mi-aduc aminte că atunci, în închipuire, îmi alcătuii despre

cea care lipsea o idee puțin deosebită de figura reală pe care am văzut-o mai târziu. Mi-aduc aminte mereu de gestul semnificativ făcut de Wanzer și de mutra lacomă cu care rostî, în dialect, o obșcenitate. De asemenea îmi mai aduc aminte că atunci când am eșit, și simțeam moluma unei dorințe pentru această femeec necunoscută și, în acelaș timp, o ușoară neliniște, o anumită pornire foarte ciudată, aproape profetică.

Plecarăm împreună: eu, Wanzer și un prieten al lui, un anume Doberti, tocmai ăla care vorbise despre gură.

Pe drum, ei urmară să își spuie între ei voluptăți grosolane și se opreau, din vreme în vreme, ca să rîdă în voie. Eu rămâneam ceva mai în urmă. O tristeță asemenea unei supărări, o bogăție de lucruri nelămurite și întunecate îmi umfla inima, și așa atât de apăsată și de umilită.

Seara asta, după doisprezece ani, tot mi-o mai aduc aminte. N'am uitat nimic, nici chiar cele mai însemnate amănunte. Și-acuma știu cum am simțit atunci că seara aceea îmi hotărâ soarta. Cine îmi trimetea deci înștiințarea asta?

Este cu puțință? Este cu puțință? Un

simplu nume de femeie, trei silabe sonore, îți deschid înaintea o prăpastie de neînălțurat; și ai puțința s'o vezi, și o știi de neînălțurat. Este oare cu puțință asta?

Presimțire, prevedere, vedere lăuntrică... Vorbe, nimic de cât vorbe! Am cetit prin cărți. Nu, nu, lucrurile nu se petrec astfel. V'ați privit vreodată în însuși sufletul d-voastră? Vi l'ați priveghiat vreodată?

Suferi, și suferința ta îți se pare nouă, niciodată încercată. Te bucuri, și bucuria ta îți se pare nouă, ne mai simțită. Greșală, iluzie. Totul a mai fost încercat, totul s'a întâmplat. Sufletul se alcătuește dintr'o mie, dintr'o sută de mii de fărmăce de suflete, ce au trăit viața întreagă, ce au produs toate fenomenele, ce au luat parte la toate fenomenele. Înțelegeți unde vreau s'ajung? Ascultați-mă bine: fiindcă ceea ce vă spun este adevărul, adevărul descoperit de către unul care a trăit ani și ani, uitându-se într'una în el însuși, singur între oameni, mereu singur. Ascultați-mă bine, căci acesta-i un adevăr cu mult mai însemnat de cât toate faptele, pe care voiți să le cunoașteți... când...

Altă dată? Măine? De ce măine? Nu

voiți oare, să vă lămuresc gândul meu?

A! Faptele, faptele, totdeauna faptele! Însă faptele nu sânt nimic, nu însemnează nimic. Este pe lume, domnule, ceva ce valorează cu mult mai mult.

Ei bine! iacă încă o altă enigmă. De ce adevărata Gineora semănă aproape trăsătură cu trăsătură cu chipul ce licărise în închipuirea mea.

Dar să lăsăm asta. După trei, sau patru zile de lipsă, ea se ivi iarăș în sală, ducând un castron al cărui abur îi ascundea fața.

Da, domnule, erà o slujnică și ea slujea o masă de slujbași.

Ați văzut-o? Ați cunoscut-o? I-ați vorbit? V'a vorbit? Atunci nici nu mai încape îndoială: ați simțit și d-voastră o tulburare subită și neliniștită, dacă i s'a întâmplat să vă atingă mâna.

Toți bărbații au dorit-o; tot o doresc, și-o dispută și și-o vor disputa mereu. Wanzer a murit; însă ea va avea alt amant, va avea o sută de alți amanți, până la ceasul bătrâneții, până la ceasul în care îi vor pica dinții din gură. Când trecea pe stradă, prințul se suceă în trăsura lui, zdrențarosul stă locului, ca s'o

privească. În toți ochii am surprins acelaș fulger, am cętit aceeaș obsesiune.

Ea s'a schimbat acum, s'a schimbat mult. Atunci eră de douăzeci de ani. Am încercat adesea fără să isbutesc, ca s'o revăd în mine însumi, așa cum eră când am văzut-o pentru întâiaș dată. Aci-i o taină. N'ați făcut niciodată observația asta? Un om, un animal, o plantă, un lucru oarecare, nu vă arată înfățișarea-i ade-vărată decât o singură dată, în clipa fu-gară a întâiei perceperi. Este acelaș lucru ca și cum v'ar da virginitatea sa. Numai decât după asta, nu mai este tot așa, este cu totul altceva. Spiritul d-sale, nervii d-tale, l'au silit să sufere o transformare, o falsificare, o întunecare.

Ei bine, am pismuit totdeauna pe omul care credea pentru întâiași dată pe ființa asta. Mă pricepeți? Nu, fără îndoială că nu mă pricepeți. Credeți poate că nu știu ce spui, că mă încurc, că mă contrazic. Asta nu face nimic. Să trecem: să ne întoarcem la fapte...

O odaie luminată cu gaz, peste măsură de încălzită, de o căldură aridă ce usucă pielea; un miros și un fum de carne, un sgomot nelămurit de glasuri și pe dea-

supra celorlalte glasul aspru al lui Wanzer, care ăa fiecărui cuvânt un accent brutal.

Apoi, din vreme în vreme, câte o întrerupere, o tăcere ce-mi pare înspăimântătoare. Și o mână mă atinge, ia farfuria dinaintea mea, pune o alta, și-mi dă fiorul pe care mi l'ar deștepta o mângâiere. Acest fior îl încearcă, la rândul său, fiecare din jurul mesei: asta se și vede. Și căldura ajunge înăbușitoare, urechile se încălzesc, ochii licăresc. O expresie joasnică, aproape bestială, se arată pe fețele acestor oameni, cari au băut și au mâncat, cari și-au atins scopul unic al viețuirii lor zilnice. Lăfăiala murdăriei lor îmi dă o lovitură atât de crudă, că sânt gata să leșin. Mă strâng pe scaunul meu, îmi desfac coatele, ca să lărgesc intervalul între mine și vecinii mei. O voce țipă în mijlocul gălăgiei:

— Episcopo îl doare burta!

O alta:

— Nu! Episcopo face pe sentimentalul, N'ati văzut ce mutră face, când îi schimbă Gineora farfuria?

Incerc să văd. Ridic ochii și întâlnesc pe ai Gineorei ațintiți asupra mea cu o expresie încurcată.

Ea iese din sală. Atunci Filip Doberti face o propunere comică:

— Prieteni, nu-i altă soluție: unul din noi s'o ia de nevastă... pentru ceilalți.

Acestea nu sânt tocmai cuvintele întrebunțate de el; el rostește cuvântul crud; el spune lucrul și rolul ce'l vor juca ceilalți.

— La vot! La vot! Trebuie s'alegem pe bărbat.

Wanzer urlă:

— Episcopo!

— Casa Episcopo et Co

Gălăgia crește. Se întoarce Gineora, care poate că a auzit tot. Și ea zâmbeste, cu un zâmbet liniștit și cuminte, ce o face să pară de neatins.

Wanzer sbiară:

— Episcopo, fă-ți cererea!

Doi pensionari, cu o prefăcută gravitate, se apropie să ceară în numele meu, mâna Gineorei.

Ea răspunde cu zâmbetu-i obișnuit:

— O să mă gândesc la asta!

Și din nou îi întâlnesc privirea. Și nu știu cu adevărat dacă e vorba de mine, dacă se vorbește despre mine, dacă sânt eu acel Episcopo batjocorit. Și nu isbutesc să-mi închipuesc mutra ce-o am în clipele astea...

Un vis, un vis. Toată partea asta a vieții mele seamănă cu un vis. Nu veți putea niciodată să înțelegeți, sau să vă închipuiți ce simțimânt aveam atunci despre ființa mea, ce conștiință aveam despre faptele pe care eram gata să le îndeplinesc. Retraiam în vis o fază a vieții trăite; asistam la neînălăturabila repetiție a unei serii de evenimente întâmplate. Când? Nimeni nu știe nimic. Pe deasupra, eu nu eram sigur că sânt eu însumi. Adesea mi se părea că mi-am pierdut personalitatea, altădată că aveam o alta, artificială. Ce de mai taine sânt și în nervii omului!

O scurtez. Intr'o seară, Gineora își luă rămas bun de la noi. Ea ne vesti că nu voi să mai slujească și că ne părăseà; spuse că nu se simțea bine, că se ducea la Tivoli, că va sta câteva luni acolo, la sor'sa. În clipa despărțirii, toți îi întinseră mâna. Și ea zâmbitoare, repetă fiecăruia:

— La revedere, la revedere!

Mie, îmi spuse rîzând:

— Noi suntem logodiți, domnule Episcopo. Nu uitați!

Aceasta fuse întâia dată când o atinsei, întâia oară când o privii în ochi, cu gândul

de a-i intra în inimă. Inșă ea rămase pentru mine o enigmă.

În seara următoare, cina fu aproape lugubră. Toată lumea avea înfățișare tristă.

Wanzer spuse:

— Cu toate astea ideia lui Doberti nu eră rea.

După care câțiva pensionari se întoarseră spre mine și-și prelungiră cu stupiditate batjocurile.

Tovărășia acestor imbecili îmi ajunsese de nesuferit; cu toate astea nici nu mă încercai să plec. Urmai să mă duc în casa asta, unde, în flecăreli și râsete, îmi aflam o hrană a întunecoaselor și dulcilor mele visări. Vreme de săptămâni și săptămâni, cu toate marile încurcături materiale, cu toate umilirile, neliniștile, și terorele vieții mele de slav, gustai tot ce-i mai delicat și mai violent în neliniștile dragostii. La douăzeci și opt de ani se irosea în sufletul meu un fel de adolescență fără de rost și târzie, cu toate sfârșelile, cu toate tandrețele și cu toate lacrimile adolescenței...

A! domnule, închipuiți-vă această minune într'o ființă ca mine, îmbătrânită, veștejită, uscată până 'n măduvă. Inchi-

puiți-vă o floare ce s'ar desface deodată, în vârful unei crengi uscate.

Un alt eveniment neobișnuit, neașteptat, veni să mă uimească și să mă încurce. De mai multe zile Wanzer mi se părea că-i mai aspru, mai ușor de ațâțat ca de obicei. Iși petrecuse cele din urmă cinci sau șase nopți într'un tripou. Intr'o dimineață se suise la mine în odaie, li vid ca un cadavru, se lăsase pe un scaun de două sau de trei ori, făcuse pe cel ce vrea să vorbească; apoi se lipsea deodată de a mai spune ceva, plecase fără să-mi spue o vorbă, fără ca să-mi răspundă, fără să mă privească.

Nu-l mai văzui în ziua aceea, nu-l mai văzui nici la cină. Nu-l mai văzui nici a doua zi.

Cum tocmai eram la masă, intră Ane-stori, un coleg al lui Wanzer.

— Știți, spuse, noutatea? Wanzer a spălat putina!

Mai întâi nu înțelesi bine, sau mai de grabă nu crezui; însă inima îmi săltă în beregată.

Glasuri întrebară:

— Ce spui? Cine a spălat putina?

— Wanzer, Iuliu Wanzer.

Cu adevărat, nu știu ce-am încercat,

însă ceea ce este sigur este că întâia mea emoție fuse mai ales din pricina bucuriei. Făcui o sfortare ca s'o stăpânesc. Și atunci auzii izbucnind toate neplăcerile, toate ciudele, toate urile îngrămădite împotriva acestui om, care fusese stăpânul meu.

— Și tu? — îmi țipă unul din cei mai înverșunați. Tu nu spui nimic, tu? Wanzler nu făcuse din tine sluga lui? Tu, fără doar și poate, i-ai dus bagajele la gară?

Altul îmi spuse:

— Ai fost însemnat în frunte de un hoț. O să faci carieră!

Și altul.

— În serviciul cui te bagi acuș? Intri în poliție?

Iată cum mă insultau, numai pentru plăcerea de a-mi face rău, fiindcă mă știau poltron.

Mă sculai și plecai. O luai pe străzi, umblând hoinar. Liber, liber! Eram în sfârșit liber!

Eră într'o noapte de Martie, senină de tot, aproape liniștită. Eram prins de un fel de beție. Nu mai puteam nici să judec, nici să mă reculeg, nici să-mi înțeleg starea. Mă chinuiau pizme copilă-

rești. Aș fi vrut să îndeplinesc o mie de acțiuni în acelaș timp, spre a invederă libertatea mea. Trecând prin fața unei cafenele, mă isbi o undă de muzică ce mă mișcă adânc. Intrați cu capul sus. Mi se părea că am o înfățișare de om brav. Cerui un coniac; pusei să lase sticla pe masă, din care băui două sau trei mici pahare.

Te înăbușiai în cafeneaua aceea. Gestul ce-l făcui, ca să-mi scot pălăria, îmi aduse aminte de cicatricea mea, deștepându-mi în minte fraza crudă: „Tu ai fost însemnat în frunte de un hoț”. Cum îmi închipuiam că se uită toată lumea la fruntea mea și băgă de seamă semnul meu, mă gândeam: „Ce-or să creadă? Or să creadă, poate, că-i o rană primită în duel?” Și eu care n'aș fi avut niciodată curajul să mă bat, mă măgulii cu gândul ăsta. De-ar fi venit cineva să stea lângă mine, și ar fi intrat în vorbă cu mine, aș fi găsit de bună seamă prilejul de a-i povesti duelul meu. Inșă nu veni nimeni. După un sfert de ceas veni un domn, care apucă un scaun din fața mea, de cealaltă parte a mesei. El nu se uită la mine, nici nu-mi ceru voie, nici nu luă

seama că-mi pusesem pe el picioarele. A fost o necuviință, nu-i așa?

Am plecat; am pornit pe străzi, fără nici o țintă. Beția mea se stinse deodată. Mă simții, neînchipuit de nenorocit, fără să știu de ce. Incet încet, o neliniște nelămurită isvorî din zăpăceala mea; și neliniștea asta crescua, ajunse apăsătoare, sugerându-mi o idee: „Dacă mai eră încă în Roma, ascuns? Dacă bătea ulițele, în haine schimbate? Dacă mă așteptă în fața porții ca să-mi vorbească? Dacă mă așteptă în întunerec, pe scară? Imi fu frică; mă întorsei de două, sau de trei ori, spre a mă încredința că nu eram urmărit; intrai într'altă cafenea, ca într'un adăpost

Târziu, foarte târziu, mă hotărâi să mă îndreptez spre casă. Toate aparențele, toate sgomotele mă făceau să tresar de spaimă. Nu om întins pe trotuar, în umbră; îmi dăde viziunea unui cadavru. O! De ce nu și-a făcut seamă? — cugetai. De ce nu a avut curajul să se sinucidă? Cu toate astea ar fi fost singurul lucru ce ar fi avut de făcut. Și atunci băgai de seamă că vestea morții sale m'ar fi liniștit mai mult de cât a fugii sale.

Dormii puțin și avui un somn sbuciu-

mat. Însă dimineța, de îndată ce deschise ferestrele, un simțământ de ușurare începù să-mi stăpânească sufletul: un simțământ ciudat, pe care nu puteți să-l înțelegeți, fiindcă n'ați fost niciodată rob.

La cancelarie avui știri amănunțite despre fuga lui Wanzer. Era vorba de neregularități foarte grave și de un furt de valori de la tezaurul central, unde era slujbaş de aproape un an. Un mandat de arestare fusese lansat împotriva lui, însă fără nici un rezultat. Unii pare că știau că și isbutise să se pitească bine.

De atunci, sigur că sânt liber, nu mai trăii decât pentru iubirea mea, pentru secretul meu. Mi se părea că sânt ca în convalescență; aveam despre corpul meu un simțământ mai ușor, mai puțin neplăcut; eu plângeam cu aceeaș ușurință, ca și un copil. În ultimele zile ale lui Martie și întâiele ale lui Aprilie avură pentru mine duișii și melancolii a căror amintire, acum că o să mor, mă mângâie că m'am născut.

Această singură amintire, domnule, ajunge ca să-i iert mamei lui Ciro, femeii ce mi-a făcut atâta rău. D-voastră, domnule, nu puteți înțelege ce însemnează pentru un om înăsprit și pervertit de

suferință și de nedreptate, revelarea propriei sale bunătăți, descoperirea unui izvor de tandreță în intimitatea propriei sale firi.

D-voastră nu puteți înțelege, poate că nici nu puteți crede ce vă spun. Ei bine, eu o spun cu toate astea. Sânt clipe în care D-zeu mă iartă. Eu simt în mine ceva din Isus. Am fost cel mai rău și am fost cel mai bun dintre oameni.

Aide, lăsați-mă să plâng puțin. Vedeti cum îmi curg lacrimile? Atâția ani de chin m'am deprins să plâng așa, fără sughituri, fără suspine, spre a nu fi înțeleș, spre a nu îndurera ființa ce mă iubea, spre a nu plictisi pe ființa ce mă făcea să sufăr. Puțini oameni pe lume știu să plângă, cum plâng eu. Ei bine, domnule, asta este cel puțin un lucru de care vă rog să vă amintiți și să țineți socoteală de el. După moartea mea o să spuneți că toată viața bietul Giovanni Episcopo a știut cel puțin să plângă în tăcere.

Cum, se face că într'o Duminică, — Duminica Floriilor, eram în tramvai în drum spre Tivoli? Intr'adevăr nu am de cât o amintire nedeslușită. Să fi fost un acces de nebunie? Să fi fost un act de somnambulism? Cu adevărat nu știu.

Mergeam spre necunoscut, mă lăsaî a-tras de necunoscut. Repet, pierdusem sim-țul realității. Mi se părea că sânt în-văluit într'o atmosferă ciudată, ce mă izolă de lumea din afară. Această senzație nu o aveam numai în ochi, o aveam și pe piele. Nu știu cum să lămuresc asta. Câmpia, de pildă, câmpia ce o străbăteam, mi se părea neînchipuit de depărtată, des-părțită de mine printr'o distanță incalcu-labilă...

Cum ați putea să vă închipuiți o stare mintală atât de neobișnuită? Tot ce vă descriu trebuie să vi se pară de bună seamă absurd, de neînchipuit, împotriva naturii. Ei bine, închipuiți-vă că până în ziua asta vieța mea a trecut în această neorânduială, în aceste anomalii, aproape fără de întrerupere. Paretezii, disestezii... Mi s'a spus limpede numele boalei mele, însă nimeni n'a știut să mă lecuiască de ea. Toată vieța mea am rămas la mar-ginea nebuniei, conștient de starea mea, asemenea unui ori care, aplecat deasupra unei prăpăstii, ar aștepta dintr'o clipă într'alta ameteala supremă, marea întune-cime.

Ce credeți? O să-mi pierd mintea mai nainte de a închide ochii? Sânt, oare

semne pe fața mea, în cuvintele mele? Răspundeți-mi neted, dragă domnule, răspundeți-mi.

Și dacă nu trebuiă să mor? Dacă trebuia să trăesc încă multă vreme, cu spiritul rătăcit, într'o casă de nebuni?

Nu, vă mărturisesc, nu-i asta adevărata mea teamă. Știți, că ei se întorc, amândoi, noaptea. Intr'o noapte, cu siguranță că Ciru se va întâlni cu celălalt; o știu, o prevăd. Și... și atunci! Explozia furiei, nebunia furioasă în beznă. Doamne, Doamne! Așa trebuie, oare, s'o sfârșesc?

Halucinații, da; nu altceva. Bine, spuneți. O! da, da, bine spuneți. Va fi de ajuns să aprind o lumânare, ca să stau liniștit, ca să dorm adânc. Da, da, o lumânare, o simplă lumânare. Mulțumesc, dragă domnule.

Unde sântem? A, da, la Tivoli... O puțoare pătrunzătoare de apă sulfuroasă; și-apoi, de jur împrejur, măslini, măslini, păduri de măslini și în mine însumi, ciudata senzație primitivă, ce se risipește încet încet, ca într'un curent. Scobor. Oamenii sunt pe stradă; crăcile licăresc în soare; clopotele sună. Știu că o s'o întâlnesc.

— A! domnule Episcopo! Dumneata aici?

E glasul Gineorei; Gineora e în fața mea, cu mâinile întinse; și rămân încurcat.

Ea se uită la mine și zâmbeste, așteptând să isbutesc a rosti ceva. Este oare aceeaș femeie, care se învărtea în jurul mesei, în sala plină de fum, sub lumina gazului? E oare cu puțință să fie ea?

Am sfârșit bolborosind o frază.

Ea stăruiește:

— Inșă cum de vă găsiți aici? Ce surpriză!

— Am venit, să vă văd.

— Vă aduceți aminte, deci, că sântem logodiți?

Ea adaugă râzând:

— Uite pe soru-mea. Intovărășește-ne la biserică. Veți petrece ziua cu noi, nu-i așa? Vă veți juca rolul de logodnic. Spuneți da.

Ea e veselă, vorbăreață, plină de grații neașteptate, plină de atracții pe care nici nu le bănuiam. Poartă o rochie simplă, fără pretenții, însă nu fără de grație, aproape cu eleganță. Ea îmi cere noutăți despre tovarăși.

— Și Wanzer acela?

Un ziar, din întâmplare ,îi istorisise tot.

— D-voastră sânteți buni prieteni, nu-i așa? Nu?

Nu răspund nimic. Urmează un scurt răstimp de tăcere și ea pare visătoare. Intrăm în biserică plină de crăci blagoslovite. Ea îngenunchiază lângă sor-sa și deschide o carte de rugăciuni. Eu, în picioare, la spatele ei, mă uit la gâtul ei și, descoperind un mic semn închis, simt petrecându-mă un fior de nespus. În aceeaș clipă ea se întoarce puțin și cu coada ochiului îmi aruncă o scânteie.

Amintirea trecutului se șterge, neliniștea viitorului adoarme. Nu mai este de cât clipa de față; pe pământ nu mai există pentru mine de cât femeia asta. Fără ea, nu-mi mai rămâne de cât să mor.

La plecare, fără să spună nimic, îmi dă o cracă. Și eu, fără să spun nimic, mă uit la ea, și mi se pare că privirea asta a silit-o să înțeleagă tot. Mergem la soră-sa. Mă poftesc să intru. Gineora s'apropie de balcon, spunându-mi:

— Poftiți puțin. Poftiți să stați puțin la soare!

Iacă-ne pe balcon, unul lângă altul. Soarele ne scaldă în raze: clinchetul clopo-

telor trece pe deasupra capetelor noastre. Ea zice, încet de tot, de parcă și-ar vorbi sie-și:

— Cine ar fi crezut vreodată?

Inima mi se umple de o duiosie fără de margini. Nu mai sânt stăpân pe mine. O întreb cu un glas de nerecunoscut:

— Sântem, deci, logodiți?

Vreme de o clipă ea țace. Apoi, încet, cu o roșeață aproape imperceptibilă, îmi răspunse plecându-și ochii:

— Vreți? Ei bine da. Fie!

Ne chiamă dinăuntru. E cumnatul ei, părinții, niște fetițe. Și îmi iau în serios rolul de logodnic! La masă mă așează lângă Gineora. Ne strângem mâna, o clipă, pe sub masă, și mi se pare că o să leșin, atât de dulce îmi pare această simțire. Din vreme în vreme, cumnatul ei, sor-sa, părinții, se uită la mine cu o curiozitate amestecată cu uimire.

— Dar cum se poate să nu fi știut nimeni, nimic?

— Da cum de nu ne-ai spus nimic nici tu, Gineoro?

Noi zâmbim, încurcați, uluiți, uimiți de-a binele de evenimentul ce se petrece cu ușurința și absurditatea unui vis.

Da, absurd, de necrezut, ridicul; mai

215.55

ales ridicul. Și cu toate astea, aceasta s'a îndeplinit pe lumea asta între mine, Giovanni Episcopo și numita Gineora Canale, cum să spun, întocmai cum vă istorisisc.

A! domnule, puteți râde, dacă poștiți. Nu mă voi supăra de fel.

Tragica farsă... Unde am cetit oare, asta? E adevărat: nu-i nimic mai ridicul, nimic mai de rând și nimic mai groaznic.

M'am dus să fac o vizită mamei ei, într'o casă veche din strada Montanara; mă urcam, cu atâta scara îmi făcea efectul, alunecoasă ca a unui canal, și unde se strecură printr'o ferestruică o lumină îndoelnică, verzuie, aproape mormântală, ceva de neuitat. Țiu minte tot!

Urcându-mă, mă opream aproape la fiecă treaptă, de oarece mi se tot părea că o să-mi pierd cumpătul, ca și cum aș fi călcat pe ghiață mișcătoare. Cu cât mă urcam, cu atâta scara îmi făcea efectul, în lumina aceea, a unei ființe fantastice, pline de taine, pline de o adâncă tăcere, unde veneau să se atingă glasuri foarte depărtate, nedeslușite.

Deodată pe pălimarul de sus auzii o ușe deschizându-se cu artag și o explozie de sudălmi, turăite de o voce de femeie izbucni pe scară; apoi ușa se închise

printr'o trântitură bruscă, ce făcu să dâr-
dâie casa, de sus până jos. Și eu dâr-
dâiam de spaimă și stătui locului, ne-
știind ce să fac. Un bărbat scoboră, încet,
încet; s'ar fi putut spune că alunecă dea-
lungul zidului ca ceva moale. El bombăneà
și gemeà, acoperit de o pălărie alburie
cu marginile largi. Însă, isbindu-se de
mine, ridică capul. Și întrezării o pe-
reche de ochelari fumurii, din aceia în-
conjurați într'o țesătură verde: ochelari
enormi ce săreau în ochi printr'o față
roșie ca o bucată de carne crudă.

Omul luându-mă drept cineva dintre
cunoștințele sale, strigă:

— Pietro!

Și mă prinse de braț, aruncându-mi în
față răsufierea-i de bețiv. Însă își băgă
de seamă greșala și începu să scoboare.
Atunci pornii să urc mașinal și, fără să
știu de ce, eram sigur că m'am întâlnit
cu cineva din familie. Mă aflai în fața
unei uși pe care cetii: „Emilia Canale,
vânzătoare la Muntele de pietate, cu au-
torizația Prefecturii”. Spre a pune capăt
nesiguranței, făcui o sfortare și trăsei cor-
donul soneriei; însă fără de voie trăsei
atât de tare că soneria porni să sbârâie
cu furie. O voce artăgoasă îmi răspunse

dinăuntru, aceeaș voce ce turăise înjurăturile; ușa se deschise și eu, pradă unui fel de panică fără să văd nimic, fără s'aștept nimic, fără suflare aproape, zisei, mâncând cuvintele:

— Eu sânt Episcopo, Giovani Episcopo, slujbașul... Am venit, știți... pentru fiica d-voastră... știți... Iertați, iertați,, Am tras prea tare.

Mă găseam înaintea mamei Gineorei, — o femeie încă frumoasă și în floare, — în fața vânzătoarei gătite cu un colan de aur, cu doi cercei de aur, inele de aur în toate degetele. Și eu îi făceam cu sfială o cerere în căsătorie, — vă amintiți? — faimoasa cerere pusă la cale de Filipo Doberti.

A! domnule, puteți să râdeți dacă voiți. N'o să mă supăr de fel.

Trebuie să vă mai povestesc totul, cu deamănuntul, zi cu zi, ceas cu ceas? Voiți să știți toate micile scene, toate faptele mărunte, întreaga mea vieță din vremea aceea, atât de bizară, atât de neobișnuită, atât de comică și mizerabilă, tot, până la marele eveniment? Voiți să râdeți? Voiți să plângeți? Nimic mai ușor decât să vă povestesc tot. Citesc în trecutul meu ca într'o carte deschisă. O mare

limpezime de minte le vine celor ce's aproape de sfârșitul lor.

Dar sânt obosit, sânt slab. Și d-voastră deasemenea trebuie să fiți puțin obosit, E mai bine s'o scurtez.

O scurtez. Am căpătat fără greutate încuviințarea. Vânzătoarea părea că știe totul asupra slujbei mele, asupra lefii și stării mele. Avea glasul sonor, gestul hotărît, o privire răutăcioasă și aproape răpitoare și care se făcea printre clipe duioasă și aproape lascivă, nițeluș asemenea cu privirea Gineorei. Când îmi vorbea stând în picioare se apropia de mine neîncetat, mă atingea cu mâna: aci mă lovea cu pumnul, aci mă trăgea de câte un nasture de la haină, aci scutura vre-un grăunte de praf de pe umărul meu, aci lua vreun fir de ață sau de păr de pe haina mea. Și asta erà pentru mine o neliniște a tuturor nervilor, un chin, mâna pusă necurmat de către femeea asta pe care o văzusem de atâtea ori ridicând pumnul în obrajii bărbatului ei.

Bărbat îi era tocmai omul de pe scară, omul cu ochelari verzi, un biet idiot.

Fusesse tipograf. Însă acuma o boală de ochi îl împiedică să lucreze. Și el trăia pe spinarea nevستی-si, a fiului său

și a noră-si, batjocorit de toată lumea, martirizat, privit ca un nepoftit. Avea vițitul băuturii, obișnuința beției, setea, terribila sete. Nimeni d'acasă nu-i dădea un gologan pentru băătură; însă, de bună seamă ca să câștige ceva gologani, trebuia să facă pe sub ascuns, în nu se știe ce stradă, în nu se știe ce prăvălie, pentru nu se știe ce lume, o josnică biată meserie, o treabă de rând și ușoară, zi cu zi. Când avea prilejul, ducea acasă ce-i cădea în mână și-apoi dădea fuga să vândă ca să bea, spre a-și găsi mijlocul de a-și mulțumi patima-i nestăpânită: frica de ocări și de bătaie eră peste puțină să-l mai ție. Barem odată pe săptămână nevastă-sa îl gonea fără milă. Vreme de două trei zile, nu mai avea curaj să se întoarcă, să mai bată la ușă. Unde se ducea? Unde dormea? Cum trăia?

Din întâia zi, din ziua în care i-am făcut cunoștință, i-am plăcut. În vreme ce stam jos și înduram flecăreala viitoare mele soacre, el se întoarse spre mine, zâmbind, cu un zâmbet necurmat, ce făcea să-i tremure buza de jos, puțin cam fleșcăită, însă care nu se simțea sub acele cuști în care erau întemnițați bieții lui ochi bolnavi.

Când mă sculai să plec, el îmi spuse cu voce înecată, cu o teamă vizibilă:

— Ei și eu...

Plecarăm împreună. Nu se ținea bine pe picioare. Scoborând scara, văzui că ezită, șovăind. Ii spusei:

— Voiți să vă sprijiniți de mine?

El primi, se sprijini. Când eram în stradă nu-și mai trase brațul de sub brațul meu, cu toată mișcarea ce o făcu ca să mă scap. La început tăcù; însă din timp în timp se întorcea spre mine și-și apropià fața atât de mult, că mă atingeà cu marginea pălăriei. El urmă să zâmbească și, spre a rupe tăcerea, întovărășea zâmbetul acesta cu un sgomot gutural ciudat.

Mi-aduc aminte, erà pe înoptate într'o seară foarte liniștită. Lumea erà pe stradă. Doui muzicanți, un flaut și o chitară, cântau o arie din „Norma” pe terasa unei cafenele. Mi-aduc aminte: trecea o trăsură ce ducea pe un rănit întovărășit de doi gardiști de stradă.

El sfârși prin a-mi spune, strângându-mi brațul:

— Sânt mulțumit, tu știi. Cu adevărat sânt mulțumit. Ce bun fiu trebuie să fii tu! De pe acuma și țiu la tine, știi tu!...

Le spuse toate astea convulsiv, răpit de o idee unică, de o dorință unică, însă pe care îi erà rușine s'o exprime. Și se puse pe răs, ca un idiot. Tăcerea începu din nou. Apoi el mai repetă:

— Sânt mulțumit!

Și se porni iarăș pe răs, însă într'un răs spasmodic. Băgai de seamă că îl apucase o criză de nervi, făcându-l să sufere. Când ajunserăm în fața unui geamlâc cu perdele roșii, pe care-l înflăcără lumina dinăuntru, spuse deodată cu o voce repede:

— Bem noi împreună un păhăruț?

Și se opri, ținându-mă în fața ușii, în resfrângerea roșiatică ce văpseà și dalele de piatră. Simții că tremurà și lumina îmi dete puțința să-i zăresc prin ochelari bieții lui ochi înflăcărați.

Îi răspunsei:

— Să intrăm.

Și intrarăm în dughiană. Puțini băutori, ce se aflau acolo, strânși ciotcă la o masă, jucau cărți. Noi ne așezarăm într'un colț. Canale porunci:

— Un litru, roșu!

Ți-ar fi venit să crezi că fusese apucat de slăbiciune dintr'odată. Turnă vin în cele două pahare, cu o mână ce tremurà

ca a unui damblagiu; bău dintr'odată și, lingându-se pe buze, își mai turnă un pahar. Apoi puse clondirul pe masă, se porni pe răs și spuse cu naivitate:

— Iacă-tă-s trei zile de când n'am băut.

— Trei zile?

— Da, trei zile. N'am nici o lățcaie, eu. Acasă nu-mi dă nimeni barem o para. Înțelegi? Înțelegi? Și nici nu pot să lucrez cu ochii ăștia. Uită-te, copilul meu.

Iși scoase ochelarii; parcă și-ar fi ridicat o mască, atât de mult i se schimbă întipărirea feței. Pleoapele îi erau umflate, ulcerate, fără gene, încărcate de urdori, oribile; și pe acest fond roșu, în această umflătură se deschideau cu greutate doi ochi lacrimoși, nespus de triști, de această tristeță adâncă și de neînțeles, pe care o au privirile dobitoacelor ce suferă. În fața acestei descoperiri mă cuprinse un desgust amestecat cu milă. Intrebai:

— Asta îți face rău? mult rău?

— O! Copilul meu, închipuește-ți! Ace, ace, așchii de lemn, bucăți de sticlă, spini otrăvicioși... Dacă m'ar înțepă cu toate astea în ochi, copilul meu, n'ar fi nimic pe lângă ce sufer.

Poate că își exagera suferința, unde vedea că mi-e milă de el, milă față de o

făptură omenească, după atâta timp! De-atâta timp nu-i fusese dat s'audă barem o voce miloasă! El exagera, poate, spre a mă înduioșa și mai mult, ca să audă, odată cel puțin, mângâierile unui bărbat.

— Asta vă pricinuește mult rău?

— Da, mult rău!

Își trecu peste pleoape, binișor, un fel de zdreanță, ce nu mai avea nici formă, nici culoare. Apoi își lăsă ochelarii la loc, dădu peste cap și al doilea pahar, dintr'odată. Băui și eu. El lovi sticla spunând:

— Băiatul meu, nu-i de cât atâta pe lume.

Luai seama la el. Cu adevărat că nimic din el n'amintea pe Gineora: nici o linie, nici o întipărire, nici o mișcare, nimic! Mă gândii:

— Nu-i el tatăl.

El bău din nou. Porunci alt clondir; apoi începu să-mi spuie pe un ton pițigăiat:

— Sânt mulțumit că te însori cu Gineora. Și tu poți să fii mulțumit, și tu... Canale... un neam onest! De n'am fi fost onești... în clipa de acum...

Și ridicând paharul avu un zâmbet cu două înțelesuri, ce mă neliniști. Reluă:

— Ehe! Gineora ar fi putut să fie no-

rocul nostru, dacă am fi vrut. Înțelegi? Sânt lucruri ce-ți pot fi spuse, ție. Și nu una, nu două, ci zece, douăzeci de propuneri, băiatul meu!

Simțeam că înverzesc de ciudă.

— Prințul Altini, de pildă... Mă persecută de o veșnicie. Vrând, nevrând m'a făcut să mă duc în palatul său, într'o seară, luna trecută, mai nainte de a pleca Gineora la Tivoli. Pricepi? Dădea trei mii de lei, bani peșin, îi deschidea o prăvălie ș. c. l. ș. c. l. Inșă nu, și nu, Emilia a repetat într'una: „Nu ne trebuie nouă așa ceva; nu ne trebuie nouă așa ceva. Noi am măritat pe cea mai mare, noi o s'o mărităm și pe cea mică. Un slujbaș cu un viitor frumos, cu leafă sigură... O să-l găsim noi”. Și vezi tu, vezi tu! Tu ai venit. Te chiamă Episcopo, nu-i așa? Ce nume! Madam Episcopo, atunci; madam Episcopo!...

Se făcuse limbut. Se așternù pe răs.

— Da unde-ai văzut-o? Cum de i-ai făcut cunoștința? Acolo, nu-i așa? La pensiune. Istorisește, istorisește. Te-ascult.

In clipa aceasta întră un om de o înfațurare echivocă, respingătoare, jumătate

fecior în casă, jumătate frizer, palid, cu fața presărată de coji sângeroși.

El salută pe Canale.

— Bună ziua, Baptist!

Baptist îl chemă, îi întinse un pahar cu vin.

— Bea în sănătatea noastră, Teodor. Ți prezint pe viitorul meu ginere, logodnicul Gineorei.

Necunoscutul, surprins, se uită la mine cu ochi mari, ce mă înfiorară, ca și cum aș fi simțit pe pielea mea o atingere rece și vâscoasă; și el murmură:

— Domnu' este, așa dar...

— Da, da, replică flecarul, tăindu-i vorba; e domnu Episcopo.

— A! Domnu' Episcopo! Incântat... Felicitările mele...

Nici nu deschisei gura. Însă Baptist râdea, cu bărbia în piept, luându-și o înfățișare răutăcioasă. Celalt nu întârzie să plece.

— Adio, Baptist. Să ne vedem cu bine, domnule Episcopo.

Și îmi întinse mâna. Și eu i-o întinsei pe a mea.

De îndată ce plecă, Baptist îmi spuse încet:

— Tu știi cine este? E Teodoro... omul

de încredere al marchizului Aguti, bătrânul acela, stăpânul palatului d'alături. De-un an îmi dă târcoale pentru Gineora. Înțelegi? Bătrânul o vrea, o vrea, o vrea; plânge, țipă, dă din picioare ca un copil, fiindcă o vrea... Marchizul Aguti, acela care se lăsă să fie legat de căpătâiul patului și apoi bătut până la sânge de femeile lui. Ba, îi auzeam urletele chiar de la noi. Mai pe urmă s'a amestecat poliția... A! ha! ha! bietul Teodoro! Ce mutră! Ai văzut ce mutră a făcut? Nu se așteptă de loc la treaba asta, bietul Teodoro; nu s'așteptă de loc!

Urmă să râdă, stupid, în vreme ce eu muream de neliniște. De-odată se opri și scoase un blestem. De sub țesătura ochelarilor i se prelungeau pe obraji două râuri de lacrimi tulburi.

— O! ochii ăștia! Când beau, ce chin! Și din nou își ridică ochelarii; și din nou văzui în întregime fața lui diformă, ce avea înfățișarea unei jupuituri, roșie ca dosul unui fel de maimuțe, știți, din menajerii. Și revăzui ochii îndurerați în mijlocul a două răni. Și revăzui și mișcarea cu care apăsa treanța acea peste pleoapele sale.

— Trebuie să plec, îi spun, nu mai am vreme.

— Bine. Să mergem. Așteaptă puțin. Și începù să se scotocească prin buzunare, stângaci, cași cum ar fi vrut să scoată parale.

Plătii. Ne scularăm și ieșirăm. El își petrecù din nou brațul pe subt al meu. S'ar fi putut spune că nu mai voia să mă lase în pace toată seara. În fie ce clipă râdea ca un idiot. Și simții că isbucnește iarăș, în el, criza de mai'nainte, agitația, nebunia lăuntrică a unui om care vrea să spuie ceva și nu îndrăsnește și îi e rușine.

— Frumoasă noapte! spuse el.

Și isbucni în acelaș răs convulsiv, ca și mai înainte.

Deodată, cu o sforțare asemenea acelea a unui arici care se ascunde, el adaoșe, cu fruntea în pământ, ascunzându-se sub marginile pălăriei:

— Imprumută-mi cinci lei. O să ți-i dau.

Ne oprirăm. Pusei cei cinci lei în mâna-i tremurătoare. Și deodată îmi întoarse spațele, și fugi, se pierdu în întuneric.

A! domnule, ce jale! Omul pe care-l roade vițiul, omul ce se sbate în ghiarele vițiului și care se simte mistuit și se vede

perdut și nu vrea, și nu poate să scape... Ce jale, domnule, ce jale! Știți ceva mai de neînchipuit, mai fascinant, mai întu-necos? Spuneți, spuneți, între toate cele omenești este ceva mai trist ca sfârșeala ce-l apucă pe un om în fața obiectului pa-timii lui! Poate fi ceva mai trist ca mâ-nile tremurătoare, ca genunchi șovăelnici, ca buzele ce se crispează, ca întreaga ființa aceasta pe care o chinuește impla-cabila necesitate a unei senzații unice? Spuneți, spuneți: este ceva mai trist pe pământ? Este ceva?..

Ei bine, domnule, din seara aceea m'am simțit legat de mizerabilul ăsta, am ajuns prietenul său. —• De ce? Prin ce tainică afi-nitate? Prin ce prevedere instinctivă? Pcate prin atracția astrului său, ce înce-pea să mă stăpânească și pe mine, fără putință de a mă împotrivi. Sau, poate, prin atracția nenorocului lui de neîn-lă-turat și fără speranță, ca al meu?

Din seara aceea l'am văzut mai în toate serile. Veneà să mă caute ori și unde; mă așteptà la ușa cancelariei, sau la mine, noaptea, pe scară. Nu-mi cereà nimic; n'avea nici putința de a-și pune ochii să vorbească, fiind că erau acoperiți. Inșă îmi era de ajuns să mă uit la el, ca să

înțeleg. Zâmbea cu zâmbetu-i obișnuit, cu zâmbetu-i prostit și convulsiv, și așteptă, fără să ceară nimic. N'aveam puterea să mă împotrivesc, să-l gonesc, să-l umilesc, să-i arăt o față aspră, să-i spui vre-o vorbă grea. Mă supusesem, deci, unui nou tiran? Iuliu Wanzer avea, deci, un urmaș? Adeseori prezența lui îmi eră penibilă, oribil de penibilă; și cu toate astea nu făceam nimic ca să scap. Avea uneori porniri de tandreță ridicule și dureroase ce îmi strângeau inima. Intr'o zi îmi spuse, făcând schima unui copil ce-i gata să plângă:

— De ce nu-mi zici tată?

Știam că nu era el tatăl Gineorei; știam că copiii nevastă-si nu erau copiii lui. Și el, fără îndoială, că știa asta. Inșă eu îi spuneam tată, când nu ne auzeà nimeni, când eram singuri, când avea nevoie de mângâiere. Spre a-mă mișcă avea nevoie să-mi arate, adesea vre-o rană, semnul unei lovituri, cu mișcarea cerșetorilor cari își arată schilodeniile sau bubele, spre a smulge o pomană.

Intâmplarea mă făcù să descoper că, în anumite seri, se așezà în stradă, prin colțurile cele mai întunecoase și cereà pomană cu glasul stins, fără să se facă

să fie observat, umblând, dibaci, alături de trecători, în capătul trotuarului. În colțul „Forului lui Traian” mă pomenii într'o seară întâmpinat de un om, care mormăia :

— Sânt un muncitor fără lucru. Sânt aproape orb... am cinci copii care n'au mâncat de două zile... Faceți-vă milă și pomană, ca să le iau un codru de pâine sărmanelor făpturi ale bunului Dumnezeu!..

Numai decât îi recunoscui glasul. Inșă el, care cu adevărat că erà aproape orb, nu mă cunoscù în întuneric. Și mă depărtai de grabă, fugii de teamă să nu fiu recunoscut.

Nu se dădeà la o parte dinaintea nici unei josnicii, numai ca să aibă cu ce să-și mulțumească setea-i îngrozitoare. Odată erà în odaia mea și nu puteà să stea locului. Tocmai mă întorsesem de la cancelarie; eram gata să mă spăl; îmi scosesem haina și vesta și-mi lăsasem în buzunarul vestei ceasornicul, un mic ceasornic de argint, o amintire de la răposatul meu tată. Mă spălam, deci, după un paravan. Și-l auzeam pe Baptist mișcându-se prin odaie, într'un chip ciudat,

ca și cum ar fi fost neliniștit. Il întrebai:

— Ce faci?

El răspunse prea de grabă, cu vocea puțin schimbată.

— Nimic. De ce?

Și repede veni după paravan cu o pornire neobișnuită.

Ma îmbrăcai. Eșirăm. În capătul scării îmi căutai ceasul în buzunar, ca să văd cât e ceasul. Și nu dădui peste el.

— Drace! — spusei — mi-am lăsat ceasul sus, în odaie. Trebuie să mă întorc. Așteaptă-mă aici. Viu într'o clipă.

Mă urcai din nou; aprinsei o lumânare, căutai ceasornicul peste tot fără ca să isbutesc să dau de el. După câte-va minute de căutare zadarnică, auzii glasul lui Baptist, care întrebă:

— Ei, l'ai găsit?

Mă urmase până sus, la ușe, unde se oprise; se clătină puțin.

— Nu. E ciudat. Mi se părea, totuș, că îl lăsasem în buzunar. Nu l'ai văzut?

— Nu?

— Spui drept?

— Nu.

Mă și stăpâneà o bănuială. Baptist stătea în prag, în picioare, cu mâinile în buzunare. Mă apucaii să caut cu nerăb-

dare, aproape cu necaz.

— E peste putință să-l fi pierdut. Adineoarea, înainte de a mă desbrăca îl aveam. Cu siguranță că-i aici; trebuie să-l gădesc.

Baptist sfârșise prin a se apropia și el. Mă întorsei de-odată și-i cetii păcatul în față. Inima mi se tăie. Rușinat de tot, el bolborosi:

— Cu siguranță că-i aici; trebuie să se găsească.

Și el luă lumânarea, se aplecă spre a căuta pe sub pat, îngenunchie împiedicându-se, ridică macatul, se uită pe sub perne. Se treceà cu firea, gâfâia și lumânarea picură pe mâna-i tremurătoare.

Comedia asta mă scoase din ale mele...
Ii strigai, aspru:

— Destul! Scoală-te. Nu-ți mai dădea atâta osteneală. Știu eu unde ar trebui să caut...

Puse lumânarea pe podeală, stete o clipă în genunchi, îndoit, temător, ca cineva care-i gata să facă o greșală. Inșă nu mărturisi nimic, se ridică anevoie, fără să spuie o vorbă. Pentru a doua oară cetii păcatul pe fața lui și avusei un acces de scârbă. „Cu siguranță — cugetai — că are ceasornicul în buzunar. Trebuie

să-l silesc să mărturisească „să dea lucrul furat ca să se căiască. Trebuie să-l văd plângând, pocăit”. Însă îmi lipsi curajul. Spusei:

— Să mergem.

Eșirăm. Vinovatul scoborà scara după mine, încet încet, sprijinit de rampă. Ce jale! Ce tristeță!

Când ajunserăm în stradă, mă întrebă, cu un glas ce nu era decât o șuerătură:

— Așa-i că tu crezi că l'am luat eu?

— Nu, nu, răspunsei. Să nu mai vorbim de asta.

După o clipă adăogai:

— Asta mă plictisește, fiindcă erà o amintire de la răposatul meu tată.

Băgai de seamă că își stăpânea o mică mișcare, ca și cum ar fi avut de gând să scoată ceva din buzunar. Însă nu făcù nimic. Ne urmarăm, deci, drumul.

Puțin mai târziu, îmi spuse aproape brusc:

— Vrei să mă cauți?

— Nu, nu. Să nu mai vorbim. Adio. Te las. Am treabă astăseară.

Și-i întorsei spatele, fără să-l privesc. Ce tristețe!

Zilele următoare nu-l mai revăzui. Însă, în seara celei de-a cincea zi, el se ivi

din nou în odaia mea. Spusei, cu o înfățișare serioasă.

— A! dumneata ești?

Imi văzui de hârtii mai departe. După câteva clipe de tăcere îndrăznî să mă întrebe:

— L'ai găsit?

Mă silii să râd și-mi văzui de scris. După o tăcere îndelungată, el spuse iarăș:

— Nu l'am luat eu.

— Da, da! Bine. Știu. Te gândești, deci, mereu, la asta?

Când mă văzu stînd mereu la masă, îmi spuse, după o altă tăcere:

— Bună seara.

— Bună seara! bună seara!

Și-l lăsai să plece, așa, fără să-l mai țin. Apoi îmi părù rău. Voui să-l chem, însă erà preà târziu: era departe.

Alte trei, sau patru zile, nu se văzù. Însă, în cele de pe urmă, într'o seară, în clipa în care intram în casă, nițel mai înainte de miezul nopții, îl întâlnii sub un felinar. Burà.

— Cum, dumneata? La ceasul ăsta!

Nu se putea ține pe picioare și crezui că-i beat. Însă, uitându-mă bine la el, băgai de seamă că era într'o stare de plîns;

plin de noroi, de parcă s'ar fi tăvălit printr'un canal, slab, prăpădit, cu o față aproape violetă.

— Ce ți s'a întâmplat? Spune!

El izbucni în hohote de plâns și se apropie, ca și cum ar fi fost să mi se lase în brațe; și aproape de tot, hohotind de plâns, încercă să-mi istorisească, ce și cum, înăbușit de sughițuri, de lacrimile ce-i curgeau în gură.

A! domnule, sub becul acela de gaz, sub burnița aceea, ce lucru teribil! Ce teribil lucru era plânsul omului care nu mâncase de trei zile!

Știți ce-i foamea? V'ați uitat vre-o dată la un om pe jumătate mort de foame, care s'așează la o masă, duce la gură o bucată de pâine, o bucată de carne și mestecă întâiul dumaticat cu bieții lui dinți slăbiți, ce se clatină în gingii? V'ați uitat vreodată la așa ceva? Și inima nu vi s'a tăiat de întristare?

E adevărat că nu voiam să vă spun atâtea despre acest biet om. M'am lăsat pornirii; am uitat restul, nu știu de ce. Inșă, de fapt, acest biet om a fost singurul meu prieten și eu am fost singurul lui prieten, în timpul vieții noastre. L'am văzut plângând și m'a văzut plân-

gând de atâtea ori. În vișul lui am văzut resfrângerea vișului meu. Ne-am împărțit durerile, am îndurat aceeaș ocară, am răbdat aceeaș rușine.

El nu erà tatăl Gineorei, nu. Prin vinele ființei, ce mi-a făcut atâta rău, nu curgea sângele său.

De câte ori nu m'am gândit, cu o curiozitate neliniștită și nesățioasă, la adevăratul tată, la necunoscutul, la anonimul! Cine putea să fie? De sigur că nu erà un om de rând. Anumite fineți trupești, anumite atitudini de o eleganță înăscută, anumite cruzimi și perfidii prea complicate; și, apoi, instinctul luxului, desgustul ușor, un fel de tot particular de a jicni și de a sfâșia râzând: toate lucrurile astea și altele încă, dădeau pe față câte-va picături de sânge aristocratic. Cine era, deci, tatăl? Poate că vre-un moșneag obscen ca marchizul Aguti? Sau poate vre-un prea curvios, vre-unul din acești cardinali berbanti, ce-și semănau odraslele prin toate casele Romei?

De câte ori nu m'am gândit! Și câte odată închipuirea mea, de asemeni, mi-a înfățișat o față de om, nu mai nedeslușită și șovăelnică, ci sigur desenată, cu o murtă deosebită, cu o întipărire deosebită, și

care se părea că duce o viață neînchipuit de intensă.

Fără îndoială că Gineora trebuia să știe, sau măcar să simtă că ea nu avea nici o asemănare de sânge cu bărbatul mamei sale. Faptul este că n'am isbutit niciodată să surprind în ochii ei, când se întorceau spre acest nenorocit, nici o licărire de dragoste, sau barem de compătimire.

Era, dimpotrivă, nepăsare, adeseori scârbă, dispreț, silă, era chiar ura ce se arăta în ochii ei, când se aținteau pe acest nenorocit.

O! ochii ăștia! Ei spuneau tot; ei spuneau tot; ei prea spuneau multe într'o clipă; prea multe lucruri felurite și eu mă rătăceam în ei. Se întâmplă să se întâlnească cu ai mei, din întâmplare, și aveau o sclipire de oțel lucitor și de nepătruns: Și apoi, deodată, se acopereau ca într'un văl palid, pierzându-și asprimea. Inchipuiți-vă, domnule, o lamă aburită de o răsuflare.

Însă nu, îmi e peste putință să vă vorbesc de iubirea mea. Niciodată nu va ști nimeni, niciodată!, cât am iubit-o. Nici ea însă-și n'a știut-o, și nu o știe. Însă ceea-ce știu eu este că ea nu m'a iubit niciodată!

Nu, nici o singură zi, nici un singur ceas, nici o singură clipă!

Eu o știam asta de la început; eu o știam chiar și atunci când mă privea cu ochii păinjeniți. Nu-mi făceam nici o iluzie. Niciodată buzele mele n'au rostit cuvântul scump, cuvântul pe care-l repetă toți îndrăgostiții: „mă iubești tu?” Și-mi aduc aminte că, de câte ori eram alături de ea și simțeam în mine năvala dorinței, de o sută de ori mi-am spus: „O! de-aș fi putut să o sărut în față și ea nici să nu simtă sărutul meu!”

Nu, nu, nu pot să vă vorbesc de iubirea mea. O să vă povestesc încă fapte, mici fapte ridicule, mici mizerii, mici rușini. Căsătoria fu hotărâtă. Ginevra mai rămase încă vre-o câte-va săptămâni la Tivoli; și eu mă duceam ades la Tivoli, cu tramvaiul, unde petreceam o jumătate de zi, petreceam un ceas sau două. Eram mulțumit știind-o departe de Roma. Necurmată mea preocupare era ca vre-unul din colegii mei de cancelarie să nu poată să descopere secretul meu. Intrebuițam o mulțime de prevederi, de subterfugii, de pretexte, de minciuni, spre a ascunde ce făcusem, ce făceam, ce era să fac. Părăsisem locurile pe unde ne vedeam de o-

bicei; răspundeam în doi peri tuturor întrebărilor; mă ascundeam într'o prăvălie sau într'un gang, și o tăiam pe o stradă dosnică, de îndată ce zăream de departe pe vre-unul din vechii mei comenseni.

Însă, într'o zi, nu putui să mă feresc de Filip Doberti. El mă prinse, mă apucă de braț, mă opri cu forța.

— E! ce mult e de când nu te-am văzut, Episcopo! Ce-ai făcut? Ai fost bolnav?

Eu nu isbuteam să-mi înving agitația ce mă stăpâneța fără de voie. Răspunsei, fără să mă gândesc:

— Da, am fost bolnav.

— Asta se și vede: ești verde la față. Dar ce viață duci acum? Unde mănânci? Unde îți treci serile?

Răspunsei cu o altă minciună, ferindu-mă de a-l privi în față.

— Se vorbea de tine alaltăeri noapte — reluă el. Efrati spunea că te-a văzut, pe da Alexandrina, braț la braț cu un bețiv.

— Cu un bețiv? — făcui eu. Efrati aiurează!

Doberti isbucni în râsete.

— A! ha! ha! Iacă-te că te înroșești! Hotărît lucru, tu ai o deosebită plăcere

pentru tovărășia aleasă. Și, că veni vorba, ai ceva vești despre Wanzer?

— Nu, nu știu nimic.

— Cum, nu știi că este la Buenos-Ayres?

— Nu știu nimic.

— Bietu' Episcopo! Adio; te las. Ingrijește-te, îngrijește-te, tu știi. Prea te văd jos, din cale afară de jos. Adio.

El o luă pe o altă stradă, lăsându-mă într'o agitație pe care nu isbuteam s'o stăpânesc. Toate cuvintele din depărtata seară, în care vorbisem despre gura Ginevrei, îmi reveneau în minte, cu toatele, precise, vibrante. Și de asemeni îmi mai veniră în minte alte cuvinte, mai crude, mai brutale. Și eu revazui, în sala luminată cu gaz, masa lungă în jurul căreia stăteau oamenii aștia sătui, înflăcărați de vin, puțin cam zăpăciți, cu toții de o părere în aceeaș preocupare obscură. Și eu auzii încă râsetele, gălăgia, numele meu urlat de Wanzer, aclamat de ceilalți, și în fine cuvântul înfiorător: „Casa Episcopo et C-ie”. Și mă gândii că acest lucru oribil putea s'ajungă o realitate!

O realitate, o realitate! Inșă o asemenea ticăloșie e oare, cu putință? Este, deci, cu putință, ca'un om, care, cel puțin în a-

parentă, nu-i nici nebun nici idiot, nici scrântit, să se lase să fie dus de o asemenea ticăloșie?

Ginevra se reîntoarce la Roma. Ziua căsătoriei fu hotărîtă.

Într'o trăsură, cu vânzătoarea, făcurăm ocolul Romei, ca să găsim un mic apartament, spre a cumpăra patul, mobilele trebuincioase, spre a face într'un cuvânt toate pregătirile obișnuite. Eu îmi retrăsesem de la bancă un depozit de vre-o cincisprezece mii de lei, ce alcătuiau toată averea mea de orfan.

Deci, într'o birje, făcurăm ocolul Romei, eu sfârșit pe bancheta din față, și cele două femei așezate în fața mea, cu genunchii lipiți de genunchii mei. Pe cine nu întâlnirăm? Toată lumea ne recunoscù. De douăzeci de ani, cu tot capul meu plecat, zării cu coada ochiului pe vre-unul care, de pe trotuar, făcea semne spre noi. Ginevra se înveselià, se aplecà, se întorcea, spunând de fie-ce dată:

— Uite pe Questori! Uite pe Micheli!
Uite pe Palumbo cu Doberti!

Birja asta era ca o dubă pentru mine.

Și noutatea prinse aripi. Și fuse pentru tovarășii mei de cancelarie, pentru vechii mei comeseni, pentru toate cunoștințele

mele, un subiect de veselie fără capăt. Citeam în toate privirile ironia, batjocura, râsul răutăcios, și uneori un fel de compătimire insultătoare. Nimeni nu mă cruță; iar eu, ca să fac ceva, zâmbeam la fie-ce ofensă, mereu cu aceeaș contracție, ca un impecabil automat. Aveam alt-ceva de făcut? Trebuia să mă supăr? să mă necăjesc? să fiu amenințător? să mă dedau la brutalități? să trag o palmă? să arunc cu un călimar? să apuc un scaun? să mă bat în duel?

Însă toate astea, domnule, m'ar fi cruțat d'a fi ridicul?

Intr'o zi, la cancelarie, doi „băeți de spirit” simulară un interogator. Dialogul era între un judecător și Giovanni Episcopo.

La întrebarea judecătorului: „meseria dumitale?”, Giovanni Episcopo răspundea: „Omul care nu se bucură de respectul nimănui”.

Intr'altă zi, urechia prinse aceste cuvinte:

— N'are sânge în vine, nici o picătură de sânge. Puținul ce-l mai aveai i l'a scos prin frunte Iuliu Wanzer. Hotărît, e învederat că nu mai are nici o picătură...

Așa erà, așa erà!

Cum se întâmplă că, de-odată, luai hotărîrea de a scrie Gineorei, spre a scăpa de căsătorie? Da, îi scrisei Ginevrei, spre a rupe căsătoria; scrisei eu însu-mi cu mâna asta. Eu însu-mi dusei scrisoarea la poștă.

Era seară, mi-aduc aminte. Trecui și iar trecui prin fața poștei, mișcat ca un om ce-i gata să-și pună capăt zilelor. În sfârșit mă oprii, pusei scrisoarea în deschizătura cutiei, însă mi se părù că degetele nu mi se mai pot deschide. Câtă vreme am stat în atitudinea asta? Nu știu.

Un gardist de stradă mă întrebă; atingându-mă pe umăr:

— Ce faceți?

Deschisei degetele și lăsai să cadă scrisoarea. Și puțin mai lipsi ca să nu pic în brațele gardistului.

— Spune-mi, bolborosii cu lacrimile în glas, ce trebuie să fac, ca s'o mai văd?

Și noaptea, neliniștile nopții! Și în dimineața următoare, vizita noului apartament. a apartamentului conjugal, pregătit gata spre a primi pe soți, și ajuns deodată nefolositor, ajuns un apartament mort!

O! soarele, dungile tăioase de soare peste întreg mobilierul nou, lucitor, ne-

atins, ce răspândeà un miros de prăvălie, un miros nesuferit!...

După prânz, pe la ceasurile cinci, eșind de la cancelarie, mă întâlnii pe stradă cu Baptist, care îmi spuse:

— Te chiamă acasă, numai decât.

Merserăm împreună. Eu tremuram ca un răufăcător, ce-i arestat. Intr'o clipă, spre a mă pregăti, întrebai pe Baptist:

— Ce-or fi vrând cu mine?

Baptist nu știa nimic; înălță din umeri. Când furăm la poartă, el mă părăsi.

Urcai scara foarte încet, cu părere de rău că m'am supus; mă gândeam la mâinile vânzătoarei, la acele mâni teribile, ce-mi iscau o frică nebună. Și când ridikai ochii spre pălimar, când văzui ușa deschisă și, în prag, mijlocitoarea, gata să isbucnească, spusei repede:

— A fost o glumă, o simplă glumă.

Și-n săptămâna următoare se celebră căsătoria. Martorii mei fură Enric Efrati și Filip Doberti. Gineora și masa voiră să fie poftiți la masă cât mai mulți din colegii mei, spre a zăpăci prostimea din strada Montanara și din vecinătate. Cred că n'a lipsit nici unul din comesenii mei dealtădată.

Am o amintire ștearsă, nesigură și ne-

lămurită a ceremoniei, a nunții, a mulțimii, a glasirilor și rumoarei aceleia. Într'o anumită clipă mi se părea că trece pe masă ceva analog suflării aprinse și necurate, ce trecea, altă-dată, pe cealaltă masă. Fața Gineorei eră înflăcărată și ochii de o strălucire neobișnuită. În jurul ei licăreau o mulțime de alți ochi și multe alte zâmbete.

Mi-aduc aminte de un fel de tristeță surdă, ce se abătù asupra-mi, mă stăpâni și-mi întunecă conștiința. Și mai văd acolo, la capătul mesei, tocmai în capăt, la o depărtare de necrezut, pe bietul de Baptist, care bea, bea, bea...

Barem o săptămână! Nu zic un an, o lună. Inșă măcar o săptămână, măcar întâia săptămână! — Nu, nimic; fără milă. Ea nu așteptă nici măcar o zi; numaidecât, chiar în noaptea nunții, își începù opera de gâde.

Chiar de-ar trăi un veac, tot n'aș putea să uit hohotul de răs neașteptat, ce mă îngheță și-mi umili sfiiciunea, în întunericul odăii. Intunericul mă împedica să-i văd fața; înșă, pentru întâia oară, îi simții toată răutatea în acel răs mușcător, batjocoritor, nerușinat, neauzit niciodată, de nerecunoscut. Simții că alături de mine

răsufflă o făptură veninoasă.

A! domnule, ea purtă răsul în dinți, cum îl poartă năpârcile!

Nimic, nimic n'avu puterea s'o înduioșeze; nici muta mea supunere, nici muta mea adorație, nici durerea mea, nici lacrimile mele; nimic! Incercai tot ca să-i ating inima; în zadar! Uneori mă ascultă, serioasă, cu ochii gravi, de par'că era gata să mă înțeleagă; și-apoi, deodată, se pune pe răs, pe un răs spăimântător, neomenesc, ce lucea mai mult în dinții, decât în ochii ei. Și eu rămâneam prăpădit.

Nu, nu pot. Dați-mi voie, domnule, să nu mai spun nimic; dați-mi voie să trec mai departe. Nu vă pot vorbi de ea. E tot una cum m'ați sili să mestec ceva amar, de o amărăciune nesuferită și mortală. Nu vedeți cum mi se strânge gura, când vorbesc?

Intr'o seară, după două luni aproape dela nuntă, ea avu, de față cu mine, o tulburare, aproape un fel de leșin... Știți, scena ordinară... Și eu, care, tremurând de nădejde, așteptam în taină mărturisirea, îndeplinirea dorinței mele supreme, imensa bucurie în tristeța mea, îi căzui în genunchi ca în fața unei minuni: „Erà adevărat? Erà adevărat?” Da: ea mi-o spuse,

mi-o întări. Ea purtă în ea o a doua viață.

D-voastră nu puteți să înțelegeți. Chiar de ați fi tată, tot nu ați putea înțelege emoția nemaipomenită, ce puse stăpânire pe întreg sufletul meu. Inchipuiți-vă, domnule, închipuiți-vă pe un om care a suferit tot ce este cu putință să suferi sub bolta cerească, un om asupra căruia s'a îndârjit, fără nici o clipă de răgaz, toată cruzimea celorlalți oameni, un om care n'a fost niciodată iubit de nimeni și care poartă, cu toate astea, în fundul ființei sale, comori de dragoste și de bunătate, comori inepuisabile de risipit; închipuiți-vă, domnule, speranța acestui om, care așteaptă o făptură din sângele lui, un copil, o ființă mică și delicată și dulce, o! de o dulceață infinită, o ființă de care ar putea să se facă iubit... Să se facă iubit... înțelegeți dumneavoastră?... să se facă iubit!

Eră prin Septembrie; mi-aduc aminte. Eră într'una din zilele liniștite, aurite, puțin cam melancolice... Știți, când moare vara... Mereu, mereu eu îl visam pe Ciru...

Intr'o Duminică, pe Pincio, ne întâlnirăm cu Doberti și Questori. Amândoi îi făcură complimente Gineorei și se ală-

turară de noi, pentru plimbare. Gineora și Doberti mergeau înainte; Questori și cu mine rămâneam mai în urmă.

Însă mi se părea că fiecare pas al întâiei perechi îmi călcă pe inimă. Ei vorbeau cu însuflețire, râdeau împreună; și lumea se întorcea după ei, ca să-i vadă. Cuvintele lor îmi ajungeau în auz, nedeslușite, printre valurile muzicii, cu toate că ciuleam urechea, ca să prind din sbor câteva... Ciuda mea era atât de invederată, că și Questori le-o aminti, spunându-le:

— Nu așa repede, nu așa repede! Nu vă depărtați atât de mult! Episcopo o să plesnească de gelozie.

Ei glumiră, își bătură joc de mine. Doberti și Gineora urmară să meargă înainte, să râdă și să vorbească, în mijlocul gălăgiei muzicii, ce poate că îi îmbătă și îi exaltă; iar eu mă simțeam atâta de nenorocit că, trecând de-alungul parapetului, îmi veni gândul nebun să mă arunc peste el, deodată, spre o sfârși, scurt, cu suferința asta. Fuse o clipă când Questori el însuși tăcù și băgai de seamă că privirile-i erau ațintite pe silueta Gineorei și că dorința îl tulbură. Alți oameni, ce se întâlneau cu noi, se întoarseră de două, de trei ori, spre a o privi, și toți

aveau în ochi aceeaș licărire. Era într'una acelaș lucru, când trecea ea prin mulțime, ca printr'o brazdă de necurății. Mi se părû că în jurul nostru această necurăție murdărea tot văzduhul; mi se părea că toată lumea doreà pe femeia asta și credea că-i ușor s'o capete și avea aceeaș imagine obșcenă înfiptă în minte. Muzica își lărgea undele într'o lumină puternică; toate frunzele arborilor strălumi, al acestei gălăgii, al mulțimii a-un sgomot asurzitor. Și, în mijlocul acestei lumini, al acestei gălăgii, al mulțimei aceleia, la vederea femeii care, de față cu mine, se lăsà să fie cucerită încet încet de acel om, fusei năpădit de simțimântul unei necurății, ce mă învăluia de toate părțile și mă gândii, cu o teribilă criză de neliniște, cu o convulsiune a tuturor fibrelor delicate din mine, mă gândii la unica făptură ce începeà să trăiască, la mica ființă informă care, poate că suferia în aceste clipe de pe urma emoțiilor cărnii, în care prindea să trăiască...

Doamne, Doamne, cât mă făcû să sufăr gândul ăsta! De câte ori nu mă chinui legeți? Gândul murdăriei... Înțelegeți? Necredința, greșala mă îndurerau mai pu-

țin pentru mine însumi, decât pentru copilul ce nici nu erà încă născut. Mi se pareà că ceva din rușinea asta, din această răutate, trebuià să se lipească de el, trebuia să-l murdărească. Înțelegeți groaza mea?

Și, într'o zi, avui un curaj ne mai auzit. Într'o zi, în care mă chinuiau bănuelile prea crud, avui curajul să vorbesc.

Gineora era la fereastră. Mi-aduc aminte: era în ziua Sfintei Treimi; clopoțele sunau, soarele bătea în obloane. Cu adevărat că soarele-i lucrul cel mai trist din lume. Nu sânteți de aceeaș părere? Soarele mi-a semănat pururea suferință în inimă. În toate amintirile mele cele mai dureroase este câte nițel soare, o dungă galbenă, ca în jurul pânzelor mortuare. Când eram copil mă lăsară singur, câteva minute, în odaia în care zăceà trupul neînsuflețit al unei surori, pus pe un pat între coroanele de flori. Mi se pare că văd încă acest biet obraz galben, străbătut de umbre albastrui, cu care trebuià să semene atât de mult, mai târziu, în ultimile clipe, fața lui Ciru...

A! Unde eram? Soră-mea, da, soră-mea zăceà pe pat, între coroane. Bine; asta o spuneam. Inșă unde vream s'ajung?

Lăsați-mă să mă gândesc puțin... Iacă. Mă apropiai de fereastră, fără de teamă. Era o fereastră mică, ce dădea în curte. Casa din față par'că erà nelocuită; nu se auzea de acolo nici un glas omenesc; liniștea erà deplină. Inșă, pe acoperiș, stoluri întregi de vrăbii făceau o gălăgie plicticoasă, necurmată, fără sfârșit; și, sub acoperiș, sub streășină, lângă zidul cenușiu, în umbra cenușie, o dungă de soare, o dâră galbenă, rigidă, orbitoare, strălucea sinistru, cu o tărie de necrezut. Nici nu îndrăzneam să mă întorc; mă uitam țintă la dunga galbenă ca vrăjit; și la spatele meu simțeam... înțelegeți?... în vreme ce urechile mele erau împuiate de ciripit, simțeam la spatele meu tăcerea spăimântătoare a odăii, tăcerea înghețată ce domnește în jurul morților...

A! domnule, de câte ori am văzut în vieța mea tragica dungă de soare! De câte ori!

Inșă, de ce erà vorba? Spuneam că Gineora era la geam; clopotele sunau; soarele pătrundeà în odaie. Mai erà, pe un scaun, o coroană de nemuritoare, împodobită cu o panglică neagră, pe care Gineora și mamă-sa trebuiau s'o ducă la Cimitirul Verano, ca s'o puie pe mor-

mântul unei rubedenii. „Ce aducere a-minte!” vă gândiți d-voastră. Da, acum, am o amintire teribilă.

Ascultați. Ea mâncă o poamă, cu sensualitatea provocatoare ce o puneă în toate faptele ei. Nici nu mă luă în seamă, nu observă că eram acolo și că mă uitam la ea. Niciodată adâncă nepăsare nu mă îndurerase ca în ziua aceea; niciodată nu pricepusem cu atâta limpeziciune că ea nu erà a mea, că ea erà la bunul plac al întâilor veniți, că fără doar și poate s'ar fi dat întâiului venit și că eu niciodată, n'aș fi putut să-mi valorific nici dreptul iubirii, nici pe al puterii. Și eu o priveam, o priveam.

Nu vi se întâmplă ca uitându-vă la o femeie, să pierdeți deodată noțiunea ei omenească, a stării ei sociale, a legăturilor sufletești ce vă leagă de ea și să nu vedeți, cu o evidență ce vă îngrozește, de cât bestia, ființa de celălalt sex, brutalitatea goală a sexului?

Asta-i ce văzui uitându-mă la ea; și înțelesei că ea nu era bună de cât pentru o operă trupească, pentru o murdară funcțiune. Și un alt adevăr hidos i se arată spiritului meu: fondul viețuirii omenești, fondul tuturor preocupărilor ome-

nești, este o urâțenie. Hidos, hidos adevăr!

Spuneți: ce puteam să mai fac? Nimic. Însă femeia asta purtă în pânțele ei altă vieță; ea nutreă cu sângele ei făptura tainică, în care se întrupă visul meu, necurmat, suprema mea nădejde, adorația mea...

Da, da, mai înainte de a fi văzut lumina, l'am adorat, am plâns pentru el de dragoste, i-am spus în sufletul meu cuvinte de nespus. Gândiți-vă, domnule, gândiți-vă la acest martiriu: să nu poți despărți de o imagine necurată, o icoană nevinovată; să știi că obiectul adorației d-tale ideale este legat de o ființă deale cărei infamii vă e teamă. Ce ar simți un bigot, dacă ar fi silit să vadă pe altar sfânta împărtășanie acoperită cu o zdreanță spurcată? Ce ar simți el, dacă ar fi oprit să sărute divina substanță în alt chip de cât printr'un vâl murdărit?

Nu știu să mă lămuresc. Vorbele și faptele noastre rămân mereu vulgare, stupide, neînsemnate, ori și care ar fi mărimea simțimintelor insuflate de ele. În ziua aceea duceam în mine o mulțime de simțiri dureroase, stăpânite, ce se amestecau; și totul nu se mărgini decât la un

mic dialog cinic, la o scenă ridiculă, la o mișelie. Voiți faptul? Voiți dialogul? Iacă-le.

Ea eră, deci, la fereastră și eu m'apropiai de ea. Rămăsei o clipă tăcut. Apoi, cu o enormă sfortare, îi prinsei mâna și o întrebai:

— Gineoro, m'ai și înșelat?

Ea se uită la mine, năucă și răspunse:

— Înșelat? Ce vrei să spui?

O întrebai:

— Ai un amant? Poate că... Doberti?

Ea se mai uită la mine, fiindcă tremuram groasnic, din toate mădulele.

— Da' ce scenă îmi faci tu mie? Ce te-a apucat? Ești nebun?

— Răspunde, Gineoro!

— Ești nebun?

Și, în vreme ce eu cercam să-i apuc mâna, ea țipă desfăcându-se:

— Nu mă plictisi. E de ajuns!

Însă eu, ca un smintit, căzui în genunchi și o ținui de capătul rochiei.

— Te rog, te rog, Gineoro! Fie-ți milă, fie-ți un pic de milă! Așteaptă barem nașterea... micei făpturi, a bietului meu copil!... E copilul meu, nu-i așa?... Așteaptă nașterea lui. După aceea vei face tot ce ți-o plăcea; o să tac, o să îndur tot.

Când vor veni amantii tăi eu voi pleca. Dacă îmi poruncești, mă voi apucă să le curăț ghetele în odaia de alături... Voi fi sluga ta, voi fi sluga lor; voi îndura tot. Inșă așteaptă, așteaptă! Dă-mi mai întâi copilul meu. Fie-ți milă!

Nimic, nimic. In privirea ei nu erà de cât o curiositate aproape veselă. Ea repeta, dându-se îndărăt:

— Ești nebun?

Apoi, cum îmi urmam rugămințile, îmi întoarse spatele, eși, închise ușa după ea, lăsându-mă acolo îngenunchiat pe scânduri.

Pe podeà erà soare; și pe scaun co-roana aceea de mort; și plânsetele mele nu schimbau nimic din starea lucrurilor...

Inșă putem noi vreodată să schimbăm ceva? Ce greutate apasă lacrimile noastre? Fie-ce om nu-i de cât un om oare care, căruia nu i se întâmplă un lucru oare-care. Iacă tot, și nu-i nimic mai mult. Amin!

Sântem osteniți, scumpul meu domn, eu de povestit și dumneata de ascultat. De fapt m'am cam rătăcit. Am rătăcit cam prea mult, poate: căci știți bine că nu-i vorba de asta. **Punctul** este în altă parte. Spre a ajunge la **punct**, sânt zece

ani de trecut, zece ani, zece veacuri de dureri, de mizerii, de ticăloșii.

Și cu toate astea răul nu era încă fără leac. În noaptea în care auzii urletele femeii ce nașteà, urlete ce nu mai aveau nimic omenesc, urlete de dobitoc dus la tăiere, mă gândii cu o convulsiune a întregii mele ființe: „De ar muri, o! de-ar muri, lăsându-mi copilul în vieată!” Ea urlà atât de înfricoșător că mă gândii: „Când cineva urlà așa, nu se poate să nu moară!” Da, am avut acest gând. Inșă nu muri; supraviețui, pentru pedeapsa copilului meu și a mea.

Copilul meu, era cu adevărat copilul meu, copilul sângelui meu. Purtà pe umărul stâng acelaș semn pe care îl am și eu din născare; și blagoslovii pe D-zeu pentru semnul acela, ce mi-a dat puțința să-mi recunosc odrasla.

Să vă mai povestesc, acuș, martiriul nostru de zece ani? Să vă mai spun tot? Nu, asta-i peste puțință. N'aș ajunge nici-odată la capăt. Și-apoi, poate că nici nu m'ați crede; căci ceea ce am suferit noi este de necrezut.

În puține cuvinte, iată faptele. Casa mea ajunsese o casă cu nume rău. Uneori mă întâlneam la ușe cu oameni necunoscuți.

Nu mersei până acolo în cât să fac ce făgăduisem; nu le curățai ghetele în odaia de alături; însă în curând, în însăși casa mea, nu mai fusei decât un fel de slugă de rând. Baptist, el însuși, erà mai puțin nenorocit ca mine, mai puțin umilit. Nici o umilire nu va însemnà, niciodatà nimic, alături de a mea. Isus Christos ar fi plâns cu toate lacrimile lui, căci dintre toți oamenii eu sânt acela ce-a atins fundul, cel din urmă fund al înjosirii. Înțelegeți? Baptist, nenorocitul de Baptist, putea să aibă milă de mine.

Și întâii ani, atâta vreme cât Ciru nu înțelese nimic, nu fuse nimic. Dar când băgai de seamă că mintea i se deșteptà, când băgai de seamă că în ființa asta slabă și bolnăvicioasă deșteptăciunea se desvoltà cu o minunată iuțeală, când auzii din buzele sale întâia întrebare crudă, o! atunci mă simții pierdut.

Cum să fac? Cum să-i ascund adevărul? Ce să mă fac? Mă simții pierdut.

Mă-sa n'avea nici o grije de el. Ea îl lăsà zile întregi; lăsà uneori să-i lipsească și cele trebuincioase; câte odată îl și bătea. Și eu eram silit să lipsesc ceasuri multe; nu puteam să-l cuprind într'una în dragostea mea ocrotitoare; nu puteam să-i

fac vieața atâta de dulce, cum o visasem, cum o voisem. Biata ființă își petrecea aproape toată vremea în bucătărie, în tovrășia unei slujnici.

Îl dădui la școală. Dimineța îl duceam eu; după prânz, pe la cinci, mă duceam să-l iau; și pe urmă nu-l mai lăsam, atâta timp cât nu dormea.

Știu să scrie și să citească foarte repede; își lăsă în urmă toți conșcolarii; făcu progrese uimitoare. Deșteptăciunea îi lucea în ochi. Când se uită la mine, cu ochii lui mari negri, ce îi luminau toată fața, ochi adânci și triști, simțeam uneori un fel de neliniște lăuntrică și nu puteam să-i rabd mult timp privirea. O! uneori, seara la masă, când mă-sa era acolo și tăcerea ne apăsa... toată suferința mea mută se resfrângea în acești ochi curați.

Însă zilele cu adevărat teribile erau d'aci încolo. Rușinea mea prea eră publică; scandalul eră prea grav, „madame Episcopo” prea își pierduse bunul nume. Pe de altă parte, eu îmi neglijeam lucrul la cancelarie; făceam dese greșeli de redactare, mâna îmi tremurà atât de tare, că nu mai puteam să scriu. Colegii și superiorii mei mă socoteau drept un om

fără de cinste, degradat, abrutizat, prostit, de rând. Mi se deteră două, sau trei avertismente; apoi mă suspendară din slujbă, și, în cele de pe urmă, mă deteră afară în numele moralei jicnite.

Până atunci reprezentasem, barem, valoarea lefii mele. Inșă din ziua aceea, nu mai prețuii nici cât o treanță, nici măcar cât o vechitură aruncată pe stradă. Nimic nu vă poate da ideia cruzimii și a îndârjirii cu care nevasta și soacrămea prinseră să mă chinuiască. Și cu toate astea ele îmi luaseră acele câteva mii de lei ce-mi mai rămâneau și vânzătoarea de la „Muntele de pietate” deschisese o prăvălie de mărunțișuri pe cheltuiala mea, și acest mic negoț mai îmi ținea familia.

Mă priviră ca pe un odios mâncător de pâine, punându-mă pe acelaș nivel cu Baptist. La rândul meu, mi se întâmplă, noaptea, să găsesc ușa închisă; la rândul meu înduram foamea. Mă deprinsei cu toate meseriile și cu cele mai disprețuite îndeletniciri. Mă sbăteam de dimineața, până seara, ca să prind un gologan. Făcui pe copistul, făcui pe suflerul într'o trupă de operetă, făcui pe servitorul unei cancelarii de ziar, făcui

pe samsarul unei agenții matrimoniale; făcui tot ce îmi aduse înainte întâmplarea, frecându-mă cu tot soiul de oameni, căpătai fel de fel de ocări, îmi plecai cerbicea sub toate jugurile.

Și-acum spuneți-mi. După nesfârșite zile de o asemenea muncă, nu mi se cădeà și mie un pic de odihnă, puțină uitare? Seara, când puteam, de îndată ce Ciru închidea ochii, plecam d'acasă. Baptist mă așteptà în stradă și ne duceam amândoi la cârciumă.

Odihnă? Uitare? Cine-a înțeles vreodată rostul zicalei „Să-ți îneci amarul în vin?” A! domnule, dacă am băut totdeauna, am făcut-o fiindcă am simțit aprinzându-se în mine o sete de nestins; însă vinul nu mi-a dat o clipă de bucurie. Ne așezam unul în fața altuia și n'aveam chef de vorbă. Dalmintreli, acolo, înlăuntru, nimeni nu spuneà nimic. Ați intrat vreodată într'una din cârciumile astea tăcute? Băutorii se izolează, au fața obosită; își sprijinesc fața scofâlcită în palmă; în fața lor e un pahar și ochii lor se ațintesc pe pahar, fără să-l vadă însă. E vin? E sânge? Da, domnule, e și unul și altul.

Baptist orbise aproape. Intr'o noapte, pe când umblam împreună, el se opri

sub un felinar și-mi spuse pipăindu-și pân-tecele:

— Vezi cum mi s'a umflat?

Apoi, luându-mi mâna spre a mă sili să-i pipăi umflătura, adaoase cu o voce schimbată de frică:

— Ce poate să mai fie și asta?

De mai multe săptămâni erà în starea asta, și el nu-și dăduse pe față răul ni-mănuia.

După vreo câteva zile îl dusei la spi-tal, ca să fie văzut de medic. Avea o tumoare, sau mai de grabă un grup de tumori, ce se măreau repede. Se putea încercà o operație; însă Baptist nu se învoi la aceasta, cu toate că nu fu mai puțin resemnat să moară.

Iși purtă boală încă vreo lună, sau două; apoi fuse nevoit să cadă la păt, și nu se mai sculă.

Ce înceată, ce înfricoșată moarte! Vân-zătoarea trântise pe nenorocit într'un fel de magazie, într'un ungher întunecos și năbușitor, la o parte, ca să nu i se audă gemetele. Mă duceam acolo în toate zilele și Ciru voia să mă întovărășească și el, voia să mă ajute. A! dacă l'ați fi văzut pe bietul copil! Cât de curagios erà, în

această facere de bine, îndeplinită alături de tatăl său!

Ca să văd mai bine, aprindeam un capăt de lumânare și Ciru mă luminea.

Și noi descoperiram acel trup mare, diformat și gemând, care nu voia să moară. Nu, nu era un om atins de boală, era mai mult... Cum să spun? Era mai mult... Imi lipsesc vorbele.. Era o boală cu totul deosebită, ceva în afară de natură, o ființă monstruoasă, trăind din însăși vieața sa și de care erau legate două lamentabile brațe omenesti și două lamentabile picioare omenesti, cu un mic cap descarnat, roșiatic, respingător. Ce oroare! Ce oroare! Și Ciru mă lămurea; și sub pielea aceasta întinsă, lucitoare ca o marmură gălbuie, eu injectam morfina cu o seringă ruginită.

Insă destul, destul. Odihnească în pace bietul suflet! E vorba acum să ajung la punct și să nu mă mai depărtez.

Fatalitatea! — Trecuse zece ani, zece ani de vieață disperată, zece veacuri de iad. Și, într'o seară, la masă, de față fiind și Ciru, Gineora îmi spuse pe neașteptate:

— Tu știi, Wanzer s'a întors.

Nu m'am îngălbenit, asta e sigur. Căci,

vedeți, de multă vreme, fața mea a căpătat o culoare neschimbătoare, pe care nici moartea nu o va schimba și pe care voi duce-o, așa cum e, sub pământ. Însă mi-aduc aminte că limba mea nemișcată se împotrivea să rostească o singură vorbă.

Ea mă aținteà cu uitătura aceea ascuțită, tăioasă ce-mi insufla starea sufletească a unui poltron în fața unei arme goale. Băgai de seamă că ea se uită la fruntea, la cicatricea mea; și ea zâmbea cu un zâmbet exasperant, nesuferit. Ea îmi spuse, arătând semnul, încredințată că-mi face rău:

— Tu l'ai uitat, deci, pe Wanzer? Cu toate astea el ți-a lăsat pe frunte o frumoasă amintire.

Atunci ochii lui Ciru se ațintiră, la rândul lor, pe cicatricea mea și citii în ei întrebarea ce voia să mi-o pună. El voia să-mi spună:

— Cum? Nu mi-ai istorisit tu, altădată, că te-ai rănit, căzând? De ce minciuna asta? Și cine-i omul care te-a însemnat?

Însă el plecă ochii și tăcu:

Gineora reluă:

— L'am întâlnit azi dimineață. M'a recunoscut numaidecât. Eu, mai întâi, nu-l

recunoșteam, fiindcă și-a lăsat să-i crească barba. Nu știu nimic despre noi. Mi-a spus că te caută de două trei zile. Vrea să te vadă acest scump prieten. Fără îndoială că s'a îmbogățit în America, judecând cel puțin după înfățișarea sa...

Vorbind, urmă să-și ațintească privirile pe mine și-și păstra întruna zâmbetul nelămurit. Din vreme în vreme Ciru îmi arunca o privire și simțeam că el simțea că sufăr.

După un răstimp de tăcere, Gineora adăose:

— O să vie astă-seară, numaidecât.

Afară plouă cu găleata. Și mi se părură că acest șgomot necurmat și monoton nu era afară, ci în mine însumi, ca și cum aș fi înghițit o doză puternică de chinină. Și deodată perdui simțul realității, fui învăluit în atmosfera izolatoare despre care v'am mai pomenit, avusei din nou simțământul adânc al **anteriorității întâmplărilor de acum și al celor viitoare**. Mă înțelegeți? Mi se părea că asist la nelămurabila repetiție a unei serii de fapte îndeplinite. Era, oare, **nou** ce spuneă Gineora? Era, oare, **nouă**, neliniștea așteptării? Era **nouă** suferința ce îmi pricinuiam ochii copilului meu, acești ochi cari, prin-

tr'o mișcare făcută în neștire se întorceau prea adesea spre fruntea mea, spre blestemata mea cicatrice? Nu, nimic din toate astea nu erà nou.

Tăceam câte trei în jurul mesei. Fața lui Ciru roștia o neliniște nestăpânită. Tăcerea purtă în ea ceva neobișnuit; un rost adânc și foarte întunecos, pe care sufletul meu nu putea să-l pătrundă.

Deodată sbârâni soneria.

Privirile mele și ale copilului se încrușișară. Gineora îmi spuse:

— E Wanzer. Du-te de deschide-i!

Mă dusei să-i deschid. Mădularele mele își făceau datoria, însă voința faptei nu erà în mine.

Wanzer intră.

E oare nevoie să vă descriu scena, să vă repet cuvintele? Însă în ceea ce spuse și în ceea ce făcui în ce făcurăm și în ce spuserăm, nu fu nimic neobișnuit. Doi vechi prieteni se revăd, se îmbrățișează, își pun întrebările și dau răspunsurile obișnuite. În aparență asta fuse tot.

El era înfășurat într'o manta mare impermeabilă, o manta cu glugă, udă cu totul de ploaie, lucitoare. Părea că este mai înalt, mai gras, mai autoritar. Avea vreo trei sau patru inele în degete, un ac în

cravată, un lanț de aur. Vorbea fără să se încurce, ca un om stăpân pe el însuși. Acesta erà, oare, hoțul întors în țară, pe temeiul prescripției?

Intre altele îmi spuse, după ce se uită la mine:

— Tu ai îmbătrânit mult. „Madame Gineora” dimpotrivă, este mai bine ca niciodată!

Apoi se uită la Gineora, închizând puțin din pleoape, cu un zâmbet senzual. O și doreà și erà sigur că o s'o aibă...

— Vorbește deschis, adaose el. Nu-s oare, care ți-am pus căsătoria la cale? Ci eu însumi. Ți-aduci aminte? A, ha! ha! Ți-aduci aminte?

Și se puse pe râs. Gineora de asemenea începù să râdă; și încercai și eu de asemeni să râd. Intrasem deplin, pe cât se pare, în rolul lui Baptist. Bietul Baptist — Dumnezeu să-l ierte! — îmi lăsase moștenire acest fel de-a râde convulsiv și stupid. Dumnezeu să-l odihnească!

În timpul ăsta Ciru se uită neîncetat la mamă-sa, la străin și la mine. Și când i se oprea privirea pe Wanzer, lua o întipărire de asprime, pe care n'o mai văzusem.

— Copiul ăsta îți seamănă mult, urmă

el. Știi seamănă mai mult ca mă-si.

Și întinse mâna ca să-l mângâie pe păr. Însă Ciru făcù o mișcare și se feri de mâna aceea, printr'o depărtare a capului atâta de repede și sălbatică, încât Wanzer rămase buimac.

— Na! îi strigă mă-sa. — Na!, prost crescutule!

Și ea îi trânti o palmă răsunătoare.

— Ia-l d'aici! Du-l de grabă! — îmi porunci ea, galbenă de mânie.

Mă sculai și mă supusei. Ciru își ținea bărbia în piept, însă nu plângea. De-abia auzii că dinții lui strânși scrășneau.

Când ajunserăm în odaia noastră, îi ridicai capul în chipul cel mai dragăstos, și văzui pe bietu-i obraz slab urmele degetelor, pata roșie a palmei. Lacrimile mă orbiră.

— Asta îți face rău? Spune, îți face tare rău?... Cirule, Cirule, răspunde-mi. Asta îți face mult rău? — îl întrebai eu, aplecându-mă cu o disperată dragoste asupra acestui biet obraz jicnit, pe care aș fi vrut să-l spăl nu cu lacrimile mele, ci cu nu știu ce balsam prețios.

El nu răspunde, nu plânge. Niciodată, niciodată nu i-am văzut mura asta aspră, protivnică, aproape sălbatică, a-

ceastă frunte încrețită, această gură amenințătoare, acest obraz livid.

— Ciru, Ciru, răspunde-mi copilul meu!

El nu răspundeà nimic. Se depărtă de mine, se apropie de patul lui, și începù să se desbrace în tăcere. Eu mă apucaii să-l ajut, cu mișcări aproape sfioase, aproape rugătoare; și mă simțeam murind numai la gândul că avea de asemenea ceva și împotriva mea. Ingenunchiai în fața lui, ca să-i desleg ghetetele și întârziiai mult în starea asta, prosternat la picioarele lui pe podea, punând la picioarele lui jertfa inimii mele, a unei inimi grele ca o grămadă de plumb și pe care mi se părea cu neputință să o ridic vreodată.

— Tată, tată! — isbucni el, deodată, apucându-mă pe după gât.

Și el purtă pe buze îndurerata întrebare.

— Dar spune! spune, deci! îl rugai, mereu îngenunchiat la picioarele lui.

Se oprì, nu spuse nimic, se sui în patul lui, se strecură sub plapomă, își întinse capul în perină. Și după o clipă începu să dârdâie din dinți, cum făcea în câte o dimineață de iarnă când era ger. Mân-

gâierile mele nu-l linișteau, cuvintele mele nu-i făceau nici un bine.

A! domnule, i s'a convenit cerul aceluia care a îndurat, ce am îndurat eu în ceasul ăla!

N'a trecut decât un ceas? În cele din urmă mi se păru că Ciru se liniștea. Inchise ochii, pentru a dormi; fața i se domoli încet încet, tremurătura îi încetă. Eu rămăsei lângă pat, nemișcat.

Afară plouă într'una. Din vreme în vreme o sgâlțâire mai puternică cutremură geamurile; și Ciru deschidea ochii mari, apoi îi închidea.

Eu îi repetam de fiecare dată:

— Dormi, dormi! Sânt aici. Dormi, scumpul meu copil!

Însă mie mi-eră frică; nu eram în stare să-mi înving frica. În jurul meu, asupra mea simțeam o amenințare teribilă. Și repetai iar și iar:

— Dormi! Dormi!

Un țipăt ascuțit, pătrunzător izbucni deasupra capetelor noastre. Și Ciru se ridică dintr'un salt pe pat, se apucă de brațul meu, gâfâind, îngrozit.

— Tată, tată, ai auzit?

Și amândoi, strânși unul lângă altul,

apăsați de aceeaș spaimă, ascultarăm, ascultarăm.

Un alt țipăt, mai lung, ca al unei ființe omorîte, ne veni prin tavan; și-apoi alt țipăt, mai lung și mai sfâșietor, un țipăt pe care îl recunoscu, pe care îl mai auzisem într'o noapte de demult...

— Liniștește-te, liniștește-te! Nu-ți fie frică. Este o femeie care naște la etajul de sus; tu o știi, doamna Bedetti... Liniștește-te, Cirule, nu-i nimic!

Însă urletele urmau, străbătând zidul, străpungându-ne timpanul din ce în ce mai brutale. Pare că eră agonia unei vite rău înjunghiate de măcelar. Avui viața șiunea sângelui.

Atunci, fără de voie, ne astuparăm amândoi urechile cu mâinile, așteptând capătul acestei agonii.

Urletele încetară, ploaia torențială începù din nou. Ciru se ghemui sub plapumă, închise din nou ochii. Eu repetai:

— Dormi, dormi. Nu mă voi mișca.

Trecù o vreme, pe care nu aş putea să o precizez. Eram în puterea sorții mele, cum un învins este în puterea unui învingător neîndurat. De aci încolo eram pierdut, deabinele pierdut.

— Vino, Giovanni. Wanzer pleacă.

Vocea Gineorei! Avui o tresărire; băgai de seamă că Ciru tresărise și el, însă fără să miște din pleoape. Deci el nu dormea?

Mai nainte de a mă supune, avui o sovăire. Gineora deschise ușa odăii și repetă:

— Vino, Wanzer pleacă.

Mă sculai; eșii din odaie, încetișor, cu nădejdea că Ciru nu va băga de seamă.

Când fusei iarăș în fața acestui om, citii limpede în ochii lui impresia ce îi făcui. I-am făcut de sigur impresia unui muribund, pe care o putere supra naturală l'ar ține încă pe picioare. Însă lui nu-i fu milă de mine.

Se uită la mine, îmi vorbea în acelaș fel ca și altă dată. Era un stăpân care își regăsise robul. Eu mă gândii: „In timpul conversației lor, ce și-ar fi spus, ce-or fi făcut, ce-or fi complotat?”. Băgai de seamă o schimbare și într'unul și în celălalt. Glasul Gineorei, când îi vorbea, nu mai avea acelaș accent ca mai nainte. Când ochii ei se aținteau de el, se acopereau de un văl, de acel văl...

— Plouă prea tare, spuse ea. Tu ar trebui să te duci, să cauți o birje.

Înțelegeți? Asta erà o poruncă, ce mi-o

dădeà ea. Wanzer nu se împotrivi. Lui i se păreà foarte firesc, să mă duc să-i caut o birje. Nu venise ca să mă ia din nou în slujbă?... Și eu deabia de mă țineam pe picioare. Și cu siguranță că îi vedeau bine, amândoi, că mi-eră greu să mă țin.

Cruzime de neînchipuit! Dar ce să fac? Să refuz? Să aleg tocmai clipa asta, spre a mă revoltà? Aș fi putut să spun: „Mă simt bolnav”. Inșă tăcui, îmi luai pălăria și umbrela și eșii.

Pe scară, becurile de gaz erau stinse. Inșă în întunerec vedeam o mulțime de licăriri; și în creerul meu se urmăreau, cu iuteala fulgerului, gânduri ciudate, absurde, fără șir. Mă apropii o clipă pe pălimar, de oarece prin întunerec se păreà că simt apropiindu-se nebunia. Inșă nu fuse nimic. Auzii limpede râsul Cineorei; auzii sgomotul ce făceau chiriașii de sus. Aprinsei un chibrit și scoborâi.

In clipa în care trebuia să ies în stradă auzii glasul lui Ciru, care mă chema. Ca și pentru răs, ca și pentru sgomote, a-vui cu adevărat o senzație reală. Mă întorsei îndărăt, urcai scara repede, cu o ușurință neînchipuită.

— Te-ai și întors? — exclamă Gineora, văzându-mă venind.

Fiindu-mi tăiată răsufierea, nu puteam să vorbesc. Bolborosii, în sfârșit, cu disperare.

— Peste puțină... Trebuie să mă duc în odaia mea... Mi-e rău.

Și mă repezii lângă copil.

— M'ai chemat? — îl întrebai de grabă, deschizând ușa.

El stătea în pat și par'că ascultă. Imi răspunse:

— Nu, nu te-am chemat.

Dar socotesc că nu a spus adevărul.

— Poate că m'ai chemat în vis? Nu dormeai mai adineaori?

— Nu, nu dormeam.

Se uită la mine neliniștit, bănuitor.

— Dar tu ce ai? — mă întrebă la rândul lui. De ce răsufli greu? Ce-ai făcut?

— Fii liniștit, Cirule! — îl rugai, ferindu-mă de a-i răspunde și acoperindu-l de giugiulefi. Iacă-mă lângă tine; nu mă mai mișc d'aici. Dormi, acuș, dormi!

El se lăsă iarăș pe perină, cu un suspin. Apoi, spre a-mi face plăcere, închise ochii și se prefăcù că doarme. Inșă, după vreo câteva minute, deschise iarăș ochii, îi a-

ținți pe mine, mari, deschiși și îmi spuse cu un accent de nespus:

— El n'a plecat încă.

Din noaptea asta presimțirea tragică nu m'a mai lăsat. Era un fel de oroare nedeslușită, foarte misterioasă, ce se strângea în cea mai adâncă parte a ființei mele, acolo unde lumina conștiinței nu putea să ajungă. Printre atâtea prăpăstii, ce descoperisem în mine, aceasta rămânea necunoscută și părea mai înfiorătoare ca toate. Neîncetat îmi erau ochii ațintiți asupra ei, îi cercetam adâncimea, cu înspăimântătoare neliniște, cu nădejdea că un fulger o va lumina deodată, lămurindu-mi-o toată. Uneori mi se părea că simț ridicându-se încet încet, lucrul necunoscut, ce simțeam că se apropie, din cuprinsul conștiinței mele, atingându-l aproape, simțindu-l; apoi deodată se năpustea la fund și plutea iarăș în întunec, lăsându-mă cu o tulburare neînchipuită și niciodată simțită. Mă înțelegeți? Spre a mă înțelege, închipuiți-vă, domnule, închipuiți-vă că ați fi pe marginile unui puț, a cărui adâncime nu puteți s'o măsurați. Acest puț e luminat până la un anumit punct de lumină naturală; însă știți că mai jos, în întunec, se ascunde

un lucru necunoscut și groaznic. Nu-l vedeți încă, însă aveți simțământul că se mișcă nelămurit. Și, încet încet, acest lucru se urcă, și ajunge la hotarele penumbrei, unde nu ajungeți s'o deslușiți. Încă puțin, încă puțin și o să-l vedeți. Însă el se oprește, dă îndărăt și vă lasă neliniștit, prăpădit...

Nu, nu... Copilării, copilării. Nu puteți să înțelegeți.

Faptele, iacă-le. Câte-va zile mai târziu Wanzer pusese stăpânire pe apartamentul meu, se așezase la mine, ca chiriaș... Și eu, prin urmare, urmam să fiu rob și să tremur. Mai este oare nevoie să vă istorisesc urmarea faptelor? Trebuie, oare, să vi le mai lămuresc? Vi se pare că-i în ele ceva ciudat? Trebuie de asemenea să vă înșir suferințele lui Ciru, mâniile lui mute și ascunse, vorbele-i amare, că-rora le-aș fi preferat ori și ce otravă, țipetele și suspinele lui, ce isbucneau pe neașteptate, noaptea, și făceau să mi se sbârlească părul și înspăimântătoarele nclintiri cadaverice, pe care le aveà trupul lui în pat și lacrimile lui, lacrimile, lacrimi ce uneori porneau să curgă fără nici o pricină, una după alta, ochi ce rămâneau deschiși și curați, ce nu se în-

flăcărau și nici nu se înroșeau... A! domnule, ar fi trebuit să vedeți pe copilul acesta plângând, ca să știți cum plânge sufletul.

Am meritat cerul. O! Isuse Christoase! Nu ni s'a convenit cerul?

Mulțumesc, domnule, mulțumesc. Pot să urmez. Lăsați-mă să urmez, numaidecât, altmintreli n'aș putea să ajung niciodată să vă spun sfârșitul.

Ne apropiem, știți. Ne-apropiem; sântem aci. In câte avem azi? In 26 Iulie? Ei bine, a fost la 9 Iulie, la 9 ale lunii acesteia. Ai spune că-i un veac de-atunci; ai spune că a fost ieri.

Eram într'o încăpere dosnică a unei drogherii, aplecat pe pupitrul meu, pe un lucru de contabilitate, sfârșit de oboseală și de căldură, mușcat de muște, mistuit de mirosul drogurilor. Poate că eră pe la trei, după prânz. Adeseori mă opream din lucru, ca să mă gândesc la Ciru, căruia de câte-va zile îi eră mai rău ca de obicei. Mă uitam, în gând, la chipul lui slăbit de suferință, prelung, galben ca ceara.

Notați, domnule, o împrejurare. Printr'o ferestruică, ce străpungea zidul la spatele meu, prin urmare deasupra capului

meu, cădea dunga aceea de soare.

Mai notați și împrejurările astelalte. Un băiat din prăvălie, un flăcău zdravăn, dormea lungit peste saci și muștele bâzâiau pe el, ca pe un stârv. Patronul, droghistul, intră și se îndreptă spre un colț, unde era o cuvetă. Ii curgea sânge din nas și, cum mergea aplecat, oa să nu-și păteze cămașa, sângele picura pe podele.

Trecură câteva minute într'o tăcere atât de profundă că vieața par'că era oprită. Nu intră nici un mușteriu; nu trecă nici o birje; băiatul nu mai sforăia.

Deodată auzii glasul lui Ciru:

— Unde e tata?

Și-l văzui arătându-se, în sala scundă, printre saci, butoaie, teancuri de săpun, el atât de delicat, aproape diafan, având înfățișarea unui spirit! — îl văzui ivindu-se înaintea mea ca prins de halucinații. Pe frunte îi râură nădușeala, buzele îi tremurau; însă el mi se părea însuflețit de o putere sălbatică.

— Tu aici, la ceasul ăsta? — strigai eu. Ce s'a întâmplat?

— Vino, tată, vino!

— Dar ce s'a întâmplat?

— Vino, vino cu mine.

Glasul îi eră surd, însă hotărît.

Lăsai totul baltă spunând:

— Mă întorc numaidecât.

Şi plecai cu el, năuc, clătinându-mă pe picioarele tremurătoare.

Ajunsesem în strada Triton. O luarăm pe sus, spre piaţa Barberini, o adevărată baltă de foc topit la alb, pustie. Eră pustie? Nu ştiu; însă n'am văzut de cât focul. Ciru mă apucă de mână.

— Ei bine, tu nu îmi spui nimic? Ce s'a întâmplat? — îl întrebai pentru a treia oară, cu toată frica ce-o aveam, pentru cele ce avea să-mi spuie.

— *Vino, vino* cu mine. Wanzer a bătut-o... El a bătut-o...

Furia îi gâtuiă glasul. Părea că nu-i în stare să spuie mai mult. Iuţea pasul, lăsându-mi ghes şi mie.

— L'am văzut cu ochii mei — reluă el. — Din odaia mea i-am auzit ţipând, am auzit şi cuvintele lor... Wanzer o acoperea cu înjurături, îi spunea tot felul de ocări...

Ii spunea în toate felurile... Înţelegi? Şi eu l'am văzut când s'a năpustit la ea cu pumnii încleşaţi urlând: „Na! na! na!” În faţă, în piept, în umeri, peste tot, şi atât de tare!... „Na! na!” Şi îi

spunea în toate felurile... O! tu știi bine cum...

Era de nerecunoscut vocea lui: înrăită, aspră, șuierătoare, tăiată de o eră furi-oasă că mă gândii cu groază: „Da' o să cadă! De mâine o să cadă pe trotuar!”

Nu căzù; urmă să-și iuțească pasul, să mă ducă în goană prin soarele acela crud.

— Crezi că m'am ascuns? Crezi că am rămas în colțul meu? Crezi că mi-a fost frică? Nu, nu, nu mi-a fost frică. M'am repezit spre el, am început să țip la el; l'am apucat de picioare, l'am mușcat de mână... N'am avut putere să fac altceva. M'a răsturnat la pământ; apoi, iară, s'a aruncat asupra mamei, a luat-o de păr... O! mișelul! mișelul! mișelul!

Gâtuit de necaz, se întrerupse; apoi:

— Mișelul a luat-o de păr, a târât-o spre fereastră... Voia s'o arunce jos... În sfârșit a lăsat-o. „Plec; altfel te-aș omorî”. Astea e chiar vorbele lui. Și a fugit, a evadat din casă... A! De-aș fi avut un cuțit!

Gâtuit de ură, iar se întrerupse. Ajunsesem în strada Lan Basilio, pustie, cu teama de a-l vedea picând jos, de a cădea și eu însumi.

— Stai! — îl rugai — stai un minut Cirule. Să stăm un minut colea, la umbră. Nu mai pot.

— Nu. Trebuie să mergem repede, trebuie s'ajungem la vreme... Dacă s'ar întoarce Wanzer ca s'o ucidă?... Ii eră frică mamei; îi eră frică să nu-l vadă întorcându-se și să nu fie ucisă. Am auzit când îi spunea Mariei să-i ia geamantanul și să-i puie lucrurile acolo ca să plece din Roma numai decât, să se ducă, cred, la Rivoli, la mătușa Amelia. Trebuie să sosim la vreme. Ai lăsa-o tu să plece?

Se opri, însă numai ca să mi se uite în față și ca să-mi auză răspunsul.

Fu bolborosii:

— Nu!... nu!...

— Și pe el l'ai lăsa tu să mai vie acasă? Nu-i vei spune nimic? Nu o să-i faci nimic?

Nu-i răspunsei. Și el nu băgă de seamă că eu eram gata să mor de rușine și de durere. Nu băgă de seamă, de oarece, după o clipă de tăcere, îmi strigă deodată, cu o voce ce nu mai avea nimic din cea de adineaorea, o voce tremurătoare din pricina adâncei emoții:

— Tată, tată, ție nu ți-e frică de el, nu-i așa?

Eu bolborosii:

— Nu!... nu!...

Și ne urmarăm mersul prin arșiță, prin mijlocul ogrăzilor pustiite din Vila Ludovisi, printre copacii dați la pământ, printre bucățile de cărămizi, gropile cu var, ce mă uimeau și mă momeau... „Mai de grabă să mor ars de viu într'una din aceste gropi, cugetai, decât să înfrunt evenimentul cel necunoscut”. Inșă Ciru mă și apucase de mână și mă duceà orbiș spre soartă.

Sosirăm, urcarăm.

— Tu ai cheia? întrebă Ciru.

O aveam. Deschise ușa. Ciru intră cel dintâi; el chemă:

— Mamă, mamă!

Nici un răspuns.

— Mario!

Nici un răspuns. Casa erà goală, plină de lumină și de o tăcere suspectă.

— A și plecat! spuse Ciru. Ce o să faci? Intră în sală. Spuse:

— Uite locul.

Mai erà încă un scaun răsturnat. Zării pe podeală un pieptene sfărâmat și un nod roșu. Ciru, ale cărui priviri îmi urmăreau privirile, se aplecă, strânse câteva fire de păr tare lungi și mi le întinse:

— Vezi?

Degetele și buzele îi tremurau; însă energia îi scăzuse. puterile îi era pe sfârșite. Il văzui șovâind, îl văzui leșinând în brațele mele. Il chemai:

— Cirule, Cirule, scumpul meu copil!

Erà nemișcat. Nu știu cum am făcut, de mi-am învins slăbiciunea ce trebuia să mă doboare la rândul meu. Mă isbi un gând: „De-ar veni Wanzer în clipa asta?”. Nu știu ce-am făcut ca să ocrotesc pe biata ființă, spre a o duce până la pat.

El își veni în fire. Ii spusei:

— Trebuie să te odihnești. Vrei să te desbrac? Tu ai friguri. O să chem medicul. Vrei să te desbrac încetișor? Vrei tu?

Am rostit cuvintele acestea, am făcut acestea toate ca și cum nu mai trebuie să se întâmple nimic mai mult, ca și cum banalitățile vieții zilnice, ca și cum grijile ce le dădeam copilului meu, trebuiau să fie în ziua aceea, singura-mi preocupare. Dar eu simțeam, știam, eram sigur că lucrurile vor fi altfel, că nu puteam să nu fie altfel; însă un gând, un gând unic îmi isbeà creerul, însă o așteptare înfrigurată îmi sfărâmă cu adevărat su-

fletul. Oroarea încet adunată în fundul ființei mele se întindea acuma în toată alcătuirea mea, și o silea să trăiască până și firele de păr de la rădăcină și până 'n capăt.

Repetai:

— Lasă-mă să te desbrac și să te pun în pat.

El explică:

— Nu, vreau să stau îmbrăcat.

Nici noutatea accentului său, nici ciudățenia cuvintelor lui care, cu toate astea, erau grave, nu întrerupseră în mine neincetata repetare a acestei întrebări simple și teribile:

„Ce-o să faci?”

„Ce-osă faci? Ce-o să faci?”

„Ce-o să faci? Ce o să faci?”

Pentru mine ori și acțiune era de neînchipuit.

Imi erà peste putință să împedic un proiect, de închipuit o soluție de pus la cale un atac sau o apărare. Timpul trecea, nimic nu se întâmpla. Ar fi trebuit să mă duc să caut un medic pentru Ciru. Dar Ciru s'ar fi învoit să mă lase să plec? Inchipuindu-mi că s'ar fi învoit, ar fi rămas singur...

Și pe urmă aș fi putut să mă întâl-

nesc cu Wanzer pe scară. Și-atunci? Sau poate că Wanzer ar fi putut să vie în lipsa mea. Și-atunci?

După prevederile lui Ciru, nu trebuia să-i dau voie lui Wanzer să vie; trebuia să-i spui, trebuia să-i fac ceva. Ei bine, aveam mijlocul să închid ușa pe dinăuntru cu cheia și Wanzer n'ar fi putut să deschidă cu cheia lui. Inșă el ar fi tras soneria, ar fi bătut, ar fi făcut o gălăgie furioasă. Și-atunci?

Așteptarăm.

Ciru stătea lungit în patul lui. Eu stam lângă el, ținându-i una din mâni și pipăind-i pulsul. Pulsațiile se accelerau cu o iuteală vertiginoasă.

Nu mai vorbeam. Ni se părea că auzim o mie de sgomote și n'auzeam de cât sgomotul arterelor noastre. În golul ferestrei era un fond de azur, rândunicile sburau într'una, de par'că ar fi vrut să intre; ai fi spus că o răsuflare umflă perdelele; iar pe podele soarele desenă întocmai dreptunghiul ferestrei și umbrele rândunelelor se jucau p'acolo. Inșă pentru mine toate lucrurile astea par'că nu erau într'adevăr, par'că nu erau de cât niște arătări; nu mai era vieața; ci simulacrul

vieții. Chiar în suferința mea ajunsese fantastică. Cât timp trecu?

Cine spuse:

— Mi-e sete! Dă-mi mîică apă.

Mă sculai, ca să-i dau să bea. Dar pe masă garafa era goală. O luai și spusei:

— Mă duc s'o umplu la bucătărie.

Eșii din odaie, mă dusei la bucătărie, pusei garafa sub robinet.

Bucătăria erà alături de antreu. Urechia mea deosebi limpede sgomotul unei chei, ce se suceà în broască. Rămăsei împetrit, în neputință de a mă mișcă.

Atunci auzii că se deschidea ușa și recunoscuî pasul lui Wanzer.

Wanzer chemă:

— Gineóro!

Tăcere.

El făcu vreo câțiva pași înainte; chemă iar:

— Gineóro!

Tăcere.

Alți pași. Hotărît că o căută prin odăi. Neputință absolută de a mă mișcă.

Deodată auzii un țipăt al copilului meu, un țipăt sălbatic, ce-mi desnodă deodată mădularele țepene. Ochii-mi alergară pe un cuțit lung, ce luceà pe bufet și mâna-mi

îl prinse îndată. Și o putere minunată îmi cuprinse brațul, și mă simții dus ca de un vârtej peste pragul odăii copilului meu; și văzui pe copilul meu svârcolindu-se cu o furie felină pe trupul mare al lui Wanzer; și văzui mânilor lui Janzer pe copilul meu...

De două, de trei, de patru ori îi înfipsei cuțitul în șira spinării, până în plăsele.

A! domnule, fievă milă, nu mă părăsiți, nu mă lăsați singur! O să mor înainte de a se însera; făgăduesc că voi muri. Atunci o să vă duceți, o să-mi închideți ochii și o să vă duceți. Inșă nu; nu vă cer nici asta măcar. Eu însumi, mai înainte de a-mi da duhul, o să-mi închid ochii.

Uitați-vă la mâna mea. Ea a atins pleoapele omului ăsta și s'a îngălbenit din pricina asta... Pleoapele astea vream să le închid, fiindcă Ciru se sculă într'una din culcușul lui și strigă:

— Tată, tată, el se uită la mine!

Cum putea el să se mai uite la Ciru, când era acoperit? Oare morții pot să mai primească prin giulgiuri?

Și pleoapa stângă se împotrivea, rece, rece...

Ce de mai sânge! Este, oare, cu puțință ca un om să aibă în el o mare de sânge! De abia de se văd vinele; ele sânt atâta de fine că deabia le distingi. Și cu toate astea... Nu mai știam unde să pui piciorul; ghetele mele se îmbuibaseră ca doi bureți — nu-i bizar, ai? — ca doi bureți.

Unul atâta sânge; și celălalt nici o picătură: — un crin...

A! doamne, un crin! Mai sânt deci, și lucruri albe și bune?

Crini, ce de mai crini!

Însă, vedeți, vedeți domnule!... Ce mă apucă? Ce este binele pe care-l simt?

Înainte de a se însera, o! înainte de a se însera...

O rândunică intră...

Lăsați... Lăsați să intre rândunica...

CATALOGUL

„BIBLIOTECII pentru TOȚI,”

Orânduit în ordinea alfabetică după autori

APARUTE 1140 NUMERE

	No.
Adam. E. Teatru școlar	489-90
Adam Ion. Glume țărănești	809
Adamescu Gh. Din biografiile scriitorilor români	85-85 b.
„ Elocuența Română. Culegere de discursuri celebre: G. Lazăr, Mihai Viteazul, Kogălniceanu, Negri etc.	48-49
Adamescu Gh. Istoria literaturii române. Operă completă, cu toate datele privitoare la Istoria literaturii noastre dela întâile începuturi până azi. Cuprinde amănunțitele biografii și potretele celor cari au contribuit la îmbogățirea literaturii și limbii noastre.	7 846-849 bis 850-860 bis
Agârboviceanu I. Datoria, nuvele	860
Aguletti. Lecturi. Din istoria patriei	551-551 b
Aisinman Iulian Dr. Filmul și arta. Întru cât filmul este sau nu artă. O paralelă între teatru și cinematograf	IIIIO
Alarcon, Bret-Hart, Mark-Twain, nuvele trad. de Titu Maiorescu și Liviu M.	IO

Alexandrescu Gr. Poezii: Epistole, Satire, Fabule, Epigrame.	295-8
Alexandri V. Doine	182-182 bis
" Dumbrava roșie	192
" Fântâna Blanduziei, piesă în versuri	283-3 b
" Legende.	193-4 b
" Lăcrămioare.	183
" Mărgăritarele	185-6
" Ovidiu, dramă	180-181
" Ostașii noștri	191
" Pasteluri	187
" Poezii populare.	443-5
" Teatru, vol. I Cetatea Neamțului, Cinel-Cinel, etc	199-9 b.
" Teatru, vol. II, Florin și Florica. Piatra din casă, etc.	200-200 bis
" Varia, poezii	188
" Despot Vodă, legendă istorică în versuri	322-323
Alexandria sau isprăvile marelui Împărat Alexandru Macedon	467-8
Alina G. Artă de a vorbi în societate și la diferite ocaziuni. Din capitolele cele mai însemnate am putea cită debuturile în arta vorbirii glasul oratorului, rostirea, articularea, dicțiunea, punctuația, înainte de a vorbi, în timpul discursului, după discurs, gesturile oratorului, locul unde vorbim Modele diferite de toasturi și scurte cuvântări	865-66
" Alina G. Buna cuviință. Cum să se poarte omul în societate	885-7 bis
Secretul stilului. Sfaturi asupra afe-ului de a scrie mai marilor și mai	

No.

micilor noștri în toate împrejurările vieții și modele epistolare desăvârșite

1122-1126

Amicis Edm. (Cuore). Inimă de copil.

În această carte se povestește înduioșător și de toată frumusețea un întreg an școlar al unui băiețuș din clasele primare. E o povestire aproape zilnică, a multor întâmplări vreme de un an, în viața micului școlar, din care autorul—unul din cei mai mari scriitori ai Italiei—face să respire dragostea de neam, de steag, de credință strămoșească. Ediție ilustrată bogat.

Traducere de Traian C. Stoienescu

426-29

Anderson. Povești alese

I

„ Carte de chipuri fără chipuri

100

„ Grădina raiului povestiri cu ilustrații traducere de B. Nemțeanu

657-8

Andreiev. Anatema. Piesă, pentru care autorul a fost excomunicat de sinodul rus din Biserica creștină

684-5

„ Gândirea, nuvelă, trad. din rusește de Dr. Duscian

454

„ Râsul roșu. Povestire de război

517-517 b.

„ Spionul Viziuni

350

Anghel D. Steluța, fantezii și paradoxe

870

Annunzio. Martirul, nuvele

570

„ Pământ virgin, nuvele și schițe

873

Antemireanu Al. Păpușică, păpușică...

(Basmе) cu o prefață de Pamfil

Seicaru

1132-1133

Arcaș N. Ocnașul, roman partea I.

1072-29

„ „ „ partea II.

1027-70

- Arcaș N.** Ocașul, roman sfârșit . . . 1092—94
- Așlan G.** Educația prin sine însuși . 887—8 bis
- Bacalbașa A.** Moș Teaca. Cuprinde o întreagă serie de schițe din viața de cazarmă, cu toate părțile ei de amar și de veselie și ironie. Moș Teacă e tipul căpitanului de școală veche, la ale cărui vorbe și fapte nu știi de trebură să râzi sau să plângi. Această admirabilă satiră, procură cititorului clipe de veselie . . . 554—5
- Bălănescu Nicolae.** Lumină și naționalism 995—996
- Bălcescu Nicolae.** Puterea armată a României. Mișcarea Românilor din Ardeal, la 1848 393—3 b.
- Balzac.** Eugenia Grandet. Romanul acesta e opera cea mai puternică a genialului Balzac. E o descripție admirabilă a vieții de provincie eroii ei, cari trăesc parcă sub noștri într'o serie de conflicte un dramatism zguduitor. Traducție admirabilă de Ludovic Dauș cu numeroase figuri reprezentând nele cele mai sugestive . . .
- Balzac.** Femeia la 30 ani, roman . . .
- ” Moș Goriot (roman) Traducție de H. Lecca dramă pariziană de mai atrăgător realism . . .
- ” În căutarea absolutului (La recherche de l'absolu. Operă completă dintre ce mai desăvârșite. În traducere de Mateiu Gheorghiu . . .